

İSTİKLAL MARŞI'MIZA YAKINDAN BAKI

Recep DUYMAZ*

ÖZ: Millî Mücadele, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temellerinden biridir. Bu temel, ülkemizde yaşayan bütün insanlarla birlikte atılmıştır. İstiklal Marşı'mız, o temelin şiir diliyle bir anlatımdır. Buna göre İstiklal Marşı'mız, Türk milletinin ortak bir metnidir. Bu metinde ortak duygularımız dile getirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni anlamak ve sahiplenmek, İstiklal Marşı'mızı doğru anlamakla mümkündür. Onu doğru anlamanın yolu, doğduğu tarihsel ve toplumsal bağlamı içinde ele almak ve değerlendirmektir. Burada İstiklal Marşı'mız bu noktadan hareketle çözümlenmeye çalışılmıştır.

Çözümlemede marşımızdaki kelime ve terimler, hem sözlük anlamları, hem ait oldukları bağlamları içinde ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Bütün açıklama, yorumlama ve çözümlenmeler, metinden hareket edilerek dikkatlere sunulmaya çalışılmıştır. Bütün bunların yanında marşımızın bir sanat eseri olduğu, metne dayalı olarak ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İstiklal Marşı, Millî Mücadele, Anadolu, Mehmet Akif, sanat eseri

A CLOSE OVERVIEW ON OUR NATIONAL ANTHEM

ABSTRACT: National struggle is one of the bases of the State of the Republic of Turkey. The foundation was carried out by all people living in our country. The Turkish National Anthem is the lyrical expression of the foundation. According to this, the Turkish National Anthem is the common text of Turkish Nation. Our fellow feeling is reflected in this text.

It is possible to understand and embrace the State of the Republic of Turkey through understanding the Turkish National Anthem correctly. Handling and evaluating the anthem within the historical and social context is the way of understanding it correctly. Here, the Turkish National Anthem is tried to analyze from this point of view.

Words and terms in our anthem is handled and evaluated with their lexical meaning and the meaning in the text in this analysis. All the statements, comments and analysis were tried to present by means of the text. In addition to all these, the text puts forward that our anthem is a work of art.

Keywords: The Turkish National Anthem, National struggle, Anatolia, Mehmet Akif, a work of art.

* Prof. Dr., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, recepduymaz@trakya.edu.tr

Giri

Her devletin üzerinde kuruldu u temelleri vardır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de üç temel üzerinde kurulmuş görkemli bir yapıdır. Bu temelleri öyle sıralayabiliriz:

- 1) Millî Mücadele,
- 2) Osmanlı Mirası,
- 3) Atatürk Devrimleri.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni tanımak, sahiplenmek, onu daha ileri ve güzel bir duruma getirmek isteyen herkes, bu temelleri yakından tanımak zorundadır.

Bu temellerin başında Millî Mücadele gelir. Millî Mücadele, Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmasıyla başlayan ve çeşitli safhalardan geçtikten sonra 9 Eylül 1922'de Türk ordusunun imzacileri İzmir'de Ege denizine dökerek Anadolu'yu kurtarmasıyla sona eren ve millete verilen bir ölüm-kalım mücadelesinin adıdır. Bu mücadele günümüze gelinceye kadar çeşitli adlarla anılagelmiştir: "Anadolu Harbi", "Anadolu Harekâtı", "Anadolu Hıtlâli", "Cihâd-ı Millî", "Cihâd-ı Mukaddes", "Harekât-ı Millîye", "Stiklal Harbi", "Stiklal Savaşı", "Stiklal Mücadelesi", "Kutsal Şeyan", "Millî Hareket", "Millî Kıyam", "Millî Mücadele", "Mücadele-i Millîye", "Mücadele", "Mücadele-i Millîye"... onların arasında akla ilk gelenlerdir. Kanaatime göre bunların arasında en uygun olanı, Millî Mücadele adıdır. Bunun sebebi, bu adın bu mücadelenin kimler tarafından, nasıl ve niçin verildiğinin anlamını tam olarak anlatmasıdır.

Millî Mücadele, Türklerin uzun tarihleri boyunca *birlik halinde* verdikleri son mücadele örneğidir. Millî Mücadele, adına uygun olarak millete, ehirlî-köylü, âlim-cahil, zengin-fakir, kadın-erkek, yaşlı-geç... bu topraklarda yaşayan bütün insanların *birlikte* verdikleri *destansı* bir mücadeledir. Başta Mustafa Kemal Paşası olmak üzere bu mücadeleyi verenler ve yürütenler, mücadele boyunca yayımladıkları bildirilerde, yaptıkları konuşmalarda ve verdikleri beyanatlarda, bu topraklarda var olma veya yok olma savaşı nasıl başladıklarını, ilerlediklerini ve onu nasıl sona erdirdiklerini ortaya koymuşlardır. Bunların yanında yine o ölüm-kalım mücadelesine katılan asker, bilgin, düğün ve sanatçılar da ya adıklarına ve gözlemlerine dayalı olarak Türk milletinin hayatta kalma çarpınılarını daha sonra yazdıkları hatıra türündeki eserlerinde anlatmışlardır. Millî Mücadele, zaferle sonuçlandıktan sonradır ki o mücadeleyi yürütenler, Türkiye'nin zengin tarihsel birikim ve deneyimlerinden yararlanarak yeni bir devlet kurmuş ve ona çağdaş bir görünüm kazandırmışlardır.

İSTİKLAL MARŞI'MIZA YAKINDAN BAKIŞ

Bilimsel dü ünceye göre bir sosyal veya tarihsel olayı, yakından ve do ru olarak ö renmenin ve de erlendirmenin yöntemi, birinci elden kaynaklara ba vurmadır. Birinci elden kaynaklar, bir nesne veya olaya dair bize “ilk” ve “en saf” bilgileri veren, dolayısıyla onu do ru olarak algılamamızı sa layan kaynaklardır. Bu bilimsel dü ünceye göre Millî Mücadele’yi do ru anlamının ve de erlendirmenin yolu, birinci elden kaynakları kullanmaktır. Millî Mücadele’nin birinci elden kaynakları, az yukarıda söyledi imiz gibi, onu yürütenlerin yayımladıkları bildiriler, yaptıkları konu malar ve verdikleri beyanatlar ile dönemin yazılı metinleridir. stiklal Mar ı ’mız da o metinlerden biridir.

stiklal Mar ı ’mız, Millî Mücadele’imiz devam ederken o mücadeleyi yürütenlerin iradesiyle ortaya konulmuş bir metindir. Dolayısıyla stiklal Mar ı ile Millî Mücadele, birbirleriyle et ve tırnak gibi kayna mı ve bir bütünlük meydana getirmi tir. stiklal Mar ı ’mızı, okur, yorumlar ve çözümlerken onu do du u o tarihsel ve toplumsal ba lamı içinde ele alıp okumak, yorumlamak ve çözümlenmek en sa lıklı yöntemdir.

Biz bu çalı mamızda bu yöntemi uygulamaya çalı tık. stiklal Mar ı ’mızın her kelime, mısra ve kıt’asını, do du u o tarihsel ve toplumsal ba lamı içinde okuma, yorumlama ve çözümlenmeye gayret ettik. Millî Mücadele’nin azimli, özverili ve umutlu havasını günümüze ta ımayı istedik. Bunun sebebi, o havaya bugün de ihtiyacımız oldu unu dü ünmemizdir. Böylelikle devletimizin temellerinden birini, hep hatırlatma, sahiplenme ve giderek kuvvetlendirmeye çalı tık.

RECEP DUYMAZ

ST KLAL MAR I

- Kahraman Ordumuza -

1

Korkma, sönmez bu afaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

2

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül... Ne bu iddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

3

Ben ezelden beridir hür ya adım, hür ya arım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış ? a arım!
Kükremi sel gibiyim: Bendimi çi ner, a arım;
Yırtarım da ları, enginlere sı mam ta arım.

4

Garb'ın âfâkını sarmı sa çelik zırhlı duvar;
Benim îmân dolu gö süm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı bo ar,
“Medeniyet” dedi in tek di i kalmı canavar?

5

Arkada ! Yurduma alçakları u ratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hâyasızca akın.
Do acaktır sana va'detti i günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

6

Bastı n yerleri “toprak!” diyerek geçme, tanı!
Dü ün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen ehîd o lusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

7

Kim bu cennet vatanın u runa olmaz ki fedâ?
ühedâ fı kıracak topra ı sıksan ühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

8

Rûhumun senden ilâhî udur ancak emeli:

De mesin ma'bedimin gö süne nâmahrem eli;
Bu ezanlar – ki ehâdetleri dînin temeli
Ebedî, yurdumun üstünde benim inlemeli.

9

O zaman vecd ile bin secde eder –varsa– ta ım;
Her cerîhamdan, ilâhî, bo anıp kanlı ya ım,
Fı kırır rûh-i mücerred gibi yerden na' ım!
O zaman yükselerek Ar 'a de er, belki ba ım.

10

Dalgalar sen de afaklar gibi ey nazlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür ya amı , bayra ımın hürriyyet;
Hakk'ıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

A) stiklal Mar ı'mızın çerik/Muhteva Bakımından Çözümlemesi

iir, kelimelerle vücuda getirilen bir edebiyat sanatıdır. iirdeki duygu, dü ünçe ve bilgilerin ta ıyıcısı kelimelerdir. Kelimeler iirde anlamlarının yanında sahip oldukları ses de erleriyle de önemlidir. Uygun kelimeler metinde yan yana geldiklerinde bir ahenk meydana getirirler. Güzel bir iir, kelimelerin anlamları ile bu ahenklerinin olu turdukları bir bütünlüktür. Buna göre bir iiri anlamaya kelimelerinin anlamlarından ba layıp ahenklerine do ru ilerlemek en uygun yoldur. iir çözümlemesi de bir bakıma bu demektir. Özellikle e itim kurumlarında, bir iiri, çerik/muhteva bakımından çözümlerken kelimelerin anlamlarından ba lamak, ö rencilerin iirin havasına girmelerini kolayla tıraca ı için uygun bir yoldur.

Kelimeler iirde gerçek, mecaz, yan anlam, sapma ve alı ılmamı ba da tırmalar ekindeki kullanılı larıyla kar ımıza çıkabilirler. iir çözümleyicisi, bütün bunları metne dayalı olarak açıklar, açıklamalıdır. Kelimelerin anlamlarını, kullandıkları ba lam içinde belirler. Kelime düzeyindeki bu çalı ma, iirin havasına girmemizi ku kusuz kolayla tıraca tır. Çok sayıda iir çözümledikten sonra zamanla kazanılan birikim, kelime düzeyindeki çalı mayı en aza indirebilir. Kelime düzeyindeki çalı ma en ba mda yapılabilece i gibi, çözümlemenin ak ı içinde yeri geldikçe de yapılabilir. Biz bu çalı mamızda bunlardan ikincisini uyguladık.

Bir iiri çerik bakımından çözümlerken, kelime çalı masından sonra birimlerini (beyit, kıt'a...) tek tek çözümler, daha sonra bunları birle tirerek iirin bütün halinde ifade etti i duyguyu/dü ünçeyi ortaya koymaya çalı ırız.

1. Dörtlük:

Korkma! Yurdumun üstünde tüten en son ocak sönmeden, bu afaklarda yüzen al sancak sönmez. O, benim milletimin yıldızıdır, parlayacak. O benimdir, o ancak benim milletimindir.

stiklal Mar ı'ımızın birinci dörtlü ü, “korkma!” nidasıyla/ünlemesiyle ba lar.

Buradaki ünleme, okuyucunun ahsında bütün Türk milletinedir. Ünleme, edebiyat biliminde bir söz sanatıdır. iddetli duygu ve heyecanları anlatır. nsan al ık olmadı ı bir nesne, durum veya olay kar ısında kaldı ı zaman heyecanlanır, duygulanır, hayret ve a kınlık içinde kalır. çinde bulundu u psikolojik durumu o anda farkında olmadan çıkardı ı seslerle ifade eder. Bu sesler genellikle A!, Ey!, Eyvah!, Hey!... gibi bir veya birkaç harfli kısa seslerdir. Bazen bu sesleri söylemeden vurgu yoluyla da ünlemeye ba vurulur. Mar ımızın ilk kelimesindeki ünlem bu yolla ifade edilmi tir. Nida/ünlem sanatının amacı, dinleyici veya okuyucuların dikkatini uyandırmak ve bundan sonra söylenecek duygu ve dü üncelere dikkati çekmektir. Ünlemede bulunan sanatçı, duydu u iddetli duygu ve ya adı ı heyecanı, ünleme yoluyla dinleyici veya okuyucularına da iletir, iletmek ister.

“Korkma” kelimesi, stiklal Mar ı'mızı, yazıldı ı döneme, daha do rusu Millî Mücadele'ye ba lar. Millî Mücadele, Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmasıyla ba lar. Milletçe verilen bu mücadele devam ederken Kasım 1920'de Millî Mücadele'yi “ifade ve terennüm” eden bir mar yazılması dü üncesi ortaya çıkar. Bu dü ünceyi, mücadeleyi yürüten ordunun bir temsilcisi sıfatıyla smet nönü (1884–1973) gündeme getirir. stiklâl Mar ı yazılması iste i, 7 Kasım 1920'de *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesıyla airlere duyurulur. Bu tarih, zmir ve stanbul ba ta olmak üzere Anadolu'nun birçok ehir ve kasabasının i gal edildi i, fakat aynı zamanda direni in giderek ivme kazandı ı günlere ait bir tarihtir. “Korkma” kelimesi, o günlerin kaygı ve endi esini ortadan kaldırmak için kullanılmı tir.

“Korkmak” kelimesine *Türkçe Sözlük*'te dört anlam verilmi tir: “1. Korku duymak, ürkmek, deh ete kapılmak: “Karanlık yerde insan korkmaz mıydı?” S. F. Abasıyanık. 2. Kaygı duymak, endi e etmek: “Korkma sönmez bu afaklarda yüzen al sancak”. M. A. Ersoy. 3. Çekinmek, sakınmak, saygı duymak: “Sabaha kar ı a a ı indi, aralık kapıdan korka korka babasına baktı”. R. N. Güntekin. 4. Yapamamak, cesaret edememek”¹.

“Korkmak” kelimesinin, stiklâl Mar ı'mızda ikinci, yani “endi elenmek, kaygılanmak” anlamında kullanıldı ı açıktır. Kelime bu

¹ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005, s. 1217.

anlamıyla günlük dilde de yaygın olarak kullanılmaya devam etmektedir. Sözcüğü, o lu ak amlemin karanlık bastıktan sonra evine gelmekte gecikince annesi, “Ba ına bir hal gelmesinden korkuyorum” der.

Al sancak, dörtlükte Türk bayra ı demektir.

“ afak” kelimesine sözlük bilimcilerimiz Ahmet Vefik Pa a, Muallim Naci ve emsettin Sami, yakın anlamlar vermişlerdir: Güne in batmasından sonra ufuktaki alaca karanlık, az aydınlık vaktidir. Bazen güne in do u u aydınlı ². Güne battıktan sonra ufukta kalan kızıl aydınlık. Güne do mazdan evvel ufukta görülen aydınlı a da denir: afa ın görülmesi, afak söktü”³. Kelime, Arapçada güne in batı ından sonraki alaca karanlık ve ufukta görülen kızılık anlamına kar ılık oldu u halde, dilimizde güne in do masından önceki alaca karanlı a de i tirilerek galat ekilde tan vakti anlamı ile kullanılıyor. afak sökmek: Sabah açılma tan atmak. afak vakti: Erkenden⁴. 1. Güne do madan az önce beliren aydınlık: “Korkma, sönmez bu afaklarda yüzen al sancak”. M. A. Ersoy.⁵

“ afak” kelimesi stiklal Mar ı'mızın ilk dörtlü ünde güne in batmasından sonra ufuktaki kızılık anlamındadır. Bu kızılık, güne in batmasından sonraki dakikalarda giderek azalır, sonunda yok olur ve gecenin karanlı ı ortalı ı kaplar. Bu bir tabiat olayıdır. Özellikle açık havalarda her ak am tekrarlanır. nsanlar bunu göre göre zamanla alı ır ve sonunda do al kar ılamaya ba larlar.

Bayra ımız, kırmızı rengi sebebiyle gurup vaktindeki afa ı hatırlatır. Güne in batmasından sonraki kızılı ın giderek azalması ve sonunda yok olması, bazı karamsar insanlarda bayra ımızın da aynı sonuca u rayaca ı sanısını uyandırabilir. Bu, onları aldatici bir görünü benzerli idir.

Bu benzerli in arkasında ise esaslı aykırılıklar vardır. Bunların ba ında guruptaki kızılı ın kaybolmasının bir tabiat olayı, bayra ımızdaki kızılı ın kaybolmasının ise bir sosyal/simgesel olay olması gelir. Bunun yanında guruptan sonraki kızılı ı devam ettirmek için hiç kimse kılını bile kıpırdatmazken, milletimizin simgesi olan bayra ın göklerde sonsuzlu a kadar dalgalanmaya devam etmesi için bütün bir millet canını bile vermeye her an hazırdır... Bu sebeple bayra ımız, afaklarda dalgalanmaya devam edecektir...

² Ahmet Vefik Pa a, *Lehçe-i Osmânî*, hzl: Recep Toparlı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000, s. 821.

³ Muallim Naci, *Lugat-ı Naci*, hzl: F. Kadri Timurta , Ça rı Yayınları, stanbul 1978, s. 500.

⁴ emsettin Sami, *Temel Türkçe Sözlük/Kâmûs-ı Türkî*, Hzl: Mertol Tulum vd. Tercüman Genel Kültür Yayınları, stanbul 1991, s.1246.

⁵ Türk Dil Kurumu, *age*, s. 1841.

Oca ı tütme: Ya amaya devam etmek, varlı ını sürdürmek; soyu devam etmek; oca ı sönmek ise ya amaya devam etmemek, varlı ı yok olmak, soyu tükenmek anlamındadır.

Yüzen al sancak/dalgаланan bayrak, tüten oca a benzetilmi tir. afaklarda yüzen/dalgаланan bayrak, yurdumuzun üstünde tüten ocak gibi var olmaya devam edecektir. Oca ın tütmesi, Türk milletinin var olmaya devam edece ine, bayra ın dalgаланması ise bu varlı ın aynı zamanda sonsuza kadar ba ımsız olaca ına i arettir. Bayrak bir milletin ba ımsızlı ının simgesidir. Ba ımsız olan bir milletin bayra ı göndere çekilir ve dalgаланır. Türk bayra ı, Türk milletinin sembolüdür. Bayra ımızın afaklarda yüzmesi/dalgаланması, yurdun üstünde tütme devam eden en son oca ın/ailenin var olmasına kadar devam edecektir. afak kelimesinin mar ımızda “ afaklar” çokluk ekinde kullanılması, yurdun bütün afaklarında, yurdun bütününde anlamını vermek içindir. air, dü ünmesini, “tüten en son ocak” kelime grubunda mürsel mecaz söz sanatı yoluyla anlatmı tir. Parça-bütün ili kisini dü ünerek “ocak”ı söylemi , ama onun ait oldu u bütünü, “ev”i, anlatmak istemi tir.

“O benim milletimin yıldızıdır” cümlesindeki “o”, i aret yoluyla “bayrak” isminin yerine kullanılmı bir i aret zamiridir. Devamında bayrak, benzetmenin iki temel ö esinin, benzetilen isim ile kendisine benzetilen ismin, söylenmesiyle güzel benzetme yoluyla yıldız a benzetilmi tir. Bayra ımızda yıldız motifinin bulunması, bu güzel benzetmenin yapılmasını mümkün kılmı tir.

Dörtlükte “yıldız” kelimesi tevriyeli kullanılmı tir. Tevriye, edebiyat biliminde bir kelimeyi anlatım inceli i göstermek amacıyla cümlede iki veya daha çok anlama gelebilecek ekilde kullanmak sanatıdır. Yıldız, astronomi disiplinine göre, güne ve ay dı ında gökyüzünde görülen ı ıklı ve parlak gök cisimidir. Bu, kelimenin sözlükteki temel anlamıdır. Yıldız, mecaz yoluyla “Baht, ans ve talih” anlamlarına da gelir. Bu ise kelimenin uzak anlamıdır. Metinde her iki anlama da gelmekle beraber, burada asıl olan ikincisidir.

Yıldız parlamak: Bahtı, talihi, ansı açılmak; üstün ba arıya ulaşmak, herkesin takdirini kazanmak.

“Ancak” kelimesi, yalnız, yalnızca, sadece, özgü, has, mahsus, ait gibi sınırlama anlatır. Buna göre yıldız a benzeyen al sancak/bayrak, sadece Türk milletine aittir.

Birinci kıtanın üçüncü ve dördüncü mısralarındaki “o benim”, “o benimdir”, “o benim milletimindir” kelime grupları, bayra ı sahiplenmedeki kararlılı ı, tekrarlama yoluyla vurgulayarak anlatır. Yine “yıldızıdır”,

“benimdir”, “milletimindir” yüklemelerindeki “-dir” geni zaman bildirme eki, bulundu u cümleye, geçmi i, imdiyi ve gelece i de kapsayan geni bir zamanda kesin ve sürekli olarak sahiplenme anlamını kazandırır.

“Ancak” kelimesi, burada “yalnızca, özgü” anlamıyla, ay yıldızlı bayra ın varlık alanını, bana/Türk milletine ait oldu unu sınırlandırır, daraltır ve yukarıdaki sahiplenme anlamını peki tirir.

Meclis Kürsüsü'ndeki Siyah Örtü:

Millî Mücadele devam ederken Bursa'nın Yunanlılarca i gali ve bazı Yunan askerlerinin Türk büyüklerinin mezarlarının ba ma gidip tekmelemeleri, ba ta Türkiye Büyük Millet Meclisi olmak üzere bütün yurтта büyük infiale ve üzüntüye sebep olmu tu. Bütün milletçe duyulan bu matemin bir simgesi olmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Kürsüsü, siyah bir örtüyle örtülmü tü. Bu olay, sonraki yıllarda da basında yankı bulmu tur:

“Kurtulu Sava ı yıllarında 9 Temmuz 1920 günü Bursa'nın Yunan güçlerinin eline geçmesi TBMM üyeleri arasında sonsuz üzüntüye neden oldu. Bu kederin simgesi olmak üzere 29 milletvekilinin önerisiyle oturumun 20 dakika tatili ve Meclis Kürsüsü'nün siyah bir örtüyle örtülmesi kararla tırıldı.10 Temmuz 1920 günü konan bu örtü, Kurtulu Sava ı'nın sonuna de in kaldı.

6 Eylül 1922 günü stanbul milletvekili Ahmet Mazhar Bey'in verdi i önergeyle matem simgesi olan siyah örtü kaldırıldı, yerine ye il bir örtü kondu”⁶.

2. Dörtlük:

Ey nazlı hilal! Kurban olayım, çehreni çatma. Kahraman ırkıma bir gül... Bu iddet, bu celâl ne(dir)? Dökülen kanlarımız sonra sana helal olmaz. stiklal, Hakk'a tapan milletimin hakkıdır.

air, Türk bayra ına sesleniyor.

Hilal, yeni do mu ay demektir. Hilal, aynı zamanda bayra ımızın bir unsuru, bir parçasıdır. air, parça-bütün ili kisini göz önünde bulundurarak mürsel mecaz yoluyla bayra ımızın bir parçasını söylemi , bütününi kastetmi tir.

air, devamında bayra ı, ki ile tirmi ve ona Türk milletini temsil etme gücünü vermi tir. Bayraktaki hilal motifi ile ka arasındaki biçimsel benzerlik sebebiyle bayra ı, nazlanan, çehresini çatan, iddet ve

⁶ *Milliyet* gazetesi, (stanbul) 6 ubat 1983, s. 6.

celal/kızgınlık gösteren bir insan gibi dü ün mü tür. Bu durumda olan bir insan mutlu de ildir; air ondan çehresini çatmamasını, iddet ve kızgınlık göstermemesini istiyor. Çehrede ka ve gözlerin yanında be duyumuza ait sinir uçları da vardır. Bu sebeple sevinç ve keder gözlerde görüldü ü gibi, çehrede de görülür.

Biz burada, yorum yoluyla, daha da ileri giderek airin “hilâl” kelimesiyle Allah’a seslendi ini söyleyece iz. Bu yorumu iki noktaya dayandırıyoruz: Birincisi, Osmanlıca alfabesinde “hilâl” kelimesi ile “Allah” ismi, yerleri de i tirilerek aynı harflerle yazılır. kincisi, mısradaki “kurban olmak” deyiminin kullanılmasıdır. Kurban olmak, bir kimse veya maksat için kendini feda etmektir. Bu davranı kurban kesmeyi ça rır. slam inancına göre kurban, Allah’ın adıyla ve onun için kesilir. Allah’ın adı anılmadan veya ba ka birisi için kesilen hayvan murdardır.

air, bayra a, kurban olmak istedi ini söyleyerek yalvarıyor ve “kahraman ırkı”na/milletine gülmesini istiyor. Milletine çehresini çatarak, iddet ve kızgınlık göstererek bakmaya devam ederse, milletin, onun u runda imdiye kadar döktü ü kanların helal olmayacağını ifade ediyor. Ona göre istiklal/ba ımsızlık, Hakk’a tapan bir milletin hakkıdır.

Burada “hak” kelimesi de iki anlama gelecek ekilde tevriyeli kullanılmı tır.

“Hak” kelimesinin birinci anlamı Allah’tır. O takdirde ba ımsızlık, Allah’a tapan, kulluk eden bir milletin hakkıdır. Ba ımsız millet, irade ve maddî bir güç sahibidir. Bu irade ve gücünü, önce kendi uyrukları, sonra bütün insanların mutlulu u için kullanmalıdır. aire göre ona bu sorumlulu u, Allah inancı yükler.

“Hak” kelimesinin ikinci anlamı adalettir. Ba ımsız millet, sahip oldu u maddî gücünü, vatanın yeraltı ve yerüstü bütün zenginliklerini, bireyleri arasında adaletli bir ekilde da ıtır, da ıtmalıdır. Ancak o takdirde ba ımsız ya amaya lâyıık demektir.

Buradaki istiklali, airimizin arkadaş ı Emin Eri irgil, öyle yorumlar:

“Hiç üphe edilemez ki “Hakkıdır Hakk’a tapan milletimin istiklal” dedi i zaman özledi i Türk istiklaliydi. Fakat yalnız müstakil bir Türkiye de il, bir Türk imparatorlu unu istiyordu. O imparatorluk slam kavimlerini içine alacak ve slamî hukuku kuracak ve slamî ahlakı kuracak ve arkı,

İSTİKLAL MARŞI'MIZA YAKINDAN BAKIŞ

garbın yalnız siyasî ve iktisadî esirli inden de il, kültür esirli inden de kurtaracaktı”⁷.

Osmanlı Devleti'nin sanca ında sadece “hilal” motifi vardı. Eskiden cami kubbelerinin tepesine de hilal konurdu. Saray ve ordu kılalarının kapılarının üstüne ise lale motifi i leniyordu. Hilal, buralarda siyasal bir simge anlamı kazanıyordu. O anlam da slamiyet idi. Sanat ve edebiyat tarihimizde hilal ile lale motiflerinin sevlmelerinin ve çok kullanılmalarının sebebi, Allah ismini olu turan harflerle yazılmalarıdır. Buna göre Osmanlıca Alfabeti'nde “Allah”, “Hilâl” ve “Lâle” kelimeleri, yerleri de i tirilerek aynı harflerle yazılır. Nitekim ebced hesap sisteminde bu üç kelimedenden her birinin harflerinin sayısal toplamı da aynıdır:

Harfler:	Elif (A)	L	L	H/ Allah
Sayısal kar ılıkları:	1	30	30	5 = 66
Harfler:	H	L	Elif (A)	L/Hilâl
Sayısal kar ılıkları	5	30	1	30 =66
Harfler:	L	Elif (A)	L	H/Lâle
Sayısal kar ılıkları:	30	1	30	5 = 66

Allah: (66), Hilâl: (66), Lâle: (66)'dır.

Bu simgele tirme, Osmanlı Devleti'nin yönetiminde cami, saray ve ordunun aynı kayna a ba lı olduklarını göstermesi bakımından anlamlıdır.

Bir ba ka yoruma göre hilal, gökyüzünde bulunur. Gökyüzü, edebiyatta özgürlü ün simgesidir. Buna göre bayra ımızdaki hilal, Türk milletinin özgürlü ünü temsil eder. Bayra ımızdaki yıldız motifi ise onun u runda ölen ehitlerimizi simgeler. Bunun isimsiz olması, ehitlerimizin vatanımızda ya ayan farklı etnik kökenlerden gelebilecekleri gerçe ini ifade etmek içindir.

⁷ Mehmet Emin Eri iril, “ air Âkif ve deali”, *Do u*, 1943, Aktaran: Hilmi Yüceba , *Bütün Cepheleriyle Mehmet Âkif*, stanbul 1958, s. 53.

Osmanlı Devleti zamanında sanca ımızın rengi ye ildi. Üçüncü Selim (1761–1808)'in sütkarde i Küçük Hüseyin Pa a, Derya Kaptanı iken Sadrazam'a verdi i bir yazıyla ye il rengin, “bir aya varmadan maviye boyanmı gibi eskidi inden”, kırmızının ise “daha ziyade dayanıklı oldu u görüldü ünden ve tecrübe edildi inden”, daha do rusu “fer ve nümayi i cümleden üstün oldu undan” gemilerin arka tarafına asılan sanca ın kırmızıya boyanmasını önerir. Bu öneri, 27 Haziran 1793 tarihinde uygun görülür.

25 Aralık 1793 tarihinde de bu sefer al bayra ımıza be kö eli yıldız ilave edilir⁸.

Yıldızın Bayra ımız Üzerindeki Yeri

Yıldızın bayrak üzerindeki yeri, Kosova Efsanesi'ne göre açıklanır.

⁸ Fevzi Kurtulu, *Türk Bayra ı ve Ay Yıldız*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s. 110 – 116.

Bu efsaneye göre I. Kosova Savaşı (1389)'nda Osmanlı Ordusu ile Sırp Ordusu gök üs gö üse çarpıırken Türk ehitlerinin akan kanlarından bir gölcük meydana gelmiştir. Mehtaplı bir gecede gökyüzünde yan yana gelen ay ile Jüpiter yıldızının akisleri, bu kan gölüne yansır. Bu yansımada yıldız, hilalin açık bulunan iki ucunun önünde olacak şekilde görünür. Bayraımıza yıldız ilave edilirken buradaki görüntüye uygun bir yerle tirme yapılmıştır.

Bu yerle tirme, bayraımıza ilgili yeni bir yorumun yapılmasına sebep olmuştur: Buna göre bayraımızdaki hilal, 'slam'ı; yıldız, 'slam'ın beartını; kırmızı renk de onun u runda ehitli i temsil eder.

Simgele tirme, bütün dinlerde ve kültürlerde başvurulan bir anlatım yoludur. Aynı anlatım yolu, Hristiyanlıkta da vardır. Cami kubbelerinin tepesindeki hilal, 'slamiyet'i temsil etti i gibi, kiliselerin tepesinde bulunan haç da Hristiyanlı ı temsil eder.

3. Dörtlük:

Ben ezelden beridir hür ya adım, hür ya arım; hangi çalgın bana zincir vuracakmı ? a arım! Kükremi sel gibiyim: Bendimi çi ner, a arım; da ları yırtarım; enginlere sı mam, ta arım.

air Türk milleti adına konu uyor.

Türk milletinin geçmi te var oldu una, imdi ve gelecek zamanda da var olmaya devam edeceğine inandı ı "hür ya amak" özelli ini dile getiriyor. Hür ya amak, özgür olarak var olmaya devam etmek demektir. Özgür olmak, yönetim bakımından serbest olmak, yabancı bir gücün baskısı veya etkisi altında kalmamak anlamına gelir. Özgür bir millet, yöneticilerini kendisi seçer, bayra ını göndere çeker, ba ımsızlık mar ını okur, kanunlarını kendisi yapar, sınırlarını kendi gücüyle korur, vatan topraklarında ya ayan bütün bireylerinin her türlü güvenli ini kendi gücüyle sa lar. Bütün bu i leri kendi serbest iradesiyle gerçekle tirir; serbest irade, özgürlü ün ve ba ımsızlı ın asıl kayna ı ve belirleyicisidir.

"Ezel", oldum olası, kendimi bildim bileli, tarih sahnesine çıktım andan beri anlamlarına gelir. "Ezel" ve "beridir" kelimelerinin birlikte kullanılmaları, Türk milletinin ya ama iradesinin devamlılı ını ifade eder. Bu, sıradan bir devamlılık değil, "hürriyet" ile birlikte var olan bir devamlılıktır. Bu kadar uzun bir devamlılık ve birliktelik, sonunda kayna ma ve bütünle me meydana getirir. Buna göre Türk milleti ile hürriyet kavramları bu uzun birlikteli in sonunda bugün artık birle mi , kayna mı ve adeta kimyasal bir bütünlük meydana getirmi tir. Türk milleti ile hürriyet, tarih boyunca birlikte algılanan gelmi , akıl ve sa duyu sahibi insanlarca bu bütünlük, tabii ve ola an görülmü tür. Görüldü ü gibi dörtlü ün bu ilk

dizesinde airimiz, son derecede güçlü bir tarih bilincini ifade etmektedir.

Dünyada sa lıklı insanların arasında zaman zaman çılgınlar da ortaya çıkabilir. Çılgınlık, deli olmanın ileri bir durumudur. Çılgın, konu ma ve davranı larında aklını kullanamayan insandır. Çılgınlık, bireylere ait bir özellik olmakla beraber, bazen yayılarak bir toplumu, hatta milleti de kapsayacak kadar geni leyebilir. Sa lıklı insanlar, Türk milleti ile hürriyeti tarih boyunca kayna mı bir bütünlük halinde göre göre buna alı mı ken, çılgınlar, bunu göremeyerek algılayamadıkları için hürriyeti, ondan ayırmayı kurmu , daha da ileri giderek Türk milletine zincir vurmaya kalkı mı lardır. Zincir, edebiyatta esirli in, tutsaklı ın simgesidir. Zincir vurmaya deyimi, bir kimseyi veya milleti esir etmek, tutsak almak anlamına gelir. Türk milletine zincir vurmaya kalkı mak eyleminin kar ısında ancak a ılabilir, hayret edilebilir; çünkü bu eylemi yapmaya kalkanlar, akıllarını kullanamayan kimselerdir.

Yukarıda sözü edilen Türk millerine zincir vurmaya kuran çılgınlar, konu ma ve davranı larında akıllarını kullanamadıkları için onlara, gerçekleri, söz, ö üt veya kanun maddeleriyle anlatarak kabul ettirmek mümkün de ildir. Onların ola andı ı davranı ları kar ısında, aynı yolla hemen birdenbire co kunlukla cevap vermek en uygun yöntemdir. Bu yöntemin esası maddi güç kullanmaktır. Nitekim Türk milletini temsil ederek konu an airin yaptı ı da budur. Millî Mücadele yıllarında Türk milleti, ezelden beri sahip oldu u bir de erini/özgürlü ünü elinden almak isteyenleri görür görmez, kükremi bir sel gibi olmu , engelleri çi neyip a mı , da ları yırttı , enginlere sı mayarak ta mı tır.

Hangi çılgın bana zincir vuracakmı ? a arım!

mısrasındaki “hangi” kelimesi, iki veya daha çok cansız varlıktan bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullandı ımız bir soru sıfatıdır: Hangi ev?, Hangi araba?... gibi. Kelime, burada açık istiare yoluyla “dü man” anlamında kullanılan “çılgın” kelimesini soru yoluyla nitelemek için kullanılmı tır: Hangi çılgın gibi bir dü man, bana zincir vuracakmı ? Bu cümlede açıkça görüldü ü gibi, açık istiare, metinde sadece kendisine benzetilen ismin söylenmesiyle yapılan bir söz sanatıdır.

Kükremek, aslanın ba ırması, deniz veya nehrin kabararak ta masıdır. Bunlar birdenbire ortaya çıkan, denetlenemeyen ve dizginlenemeyen bir gücün eylemleridir. air, Türk milletini kükremi bir sele benzetiyor. Kükremenin aslanı da ça rı tırmasına dayanarak Türk milletinin aslana benzetildi ini dü ünme, mısranın anlamını zayıflatmak olur; çünkü kükremi bir sel, önüne çıkan aslanı da sürükleyip götürebilir.

“Da ları yırtarım” ifadesinde bir telmih/anımsatma sanatı vardır. Bu

ifadeyle Türk edebiyatı tarihindeki Ergenekon Destanı anımsatılmıştır. Bu destan, Türklerin tarihin eski çağlarında Ergenekon Vadisi'nden bir dağın büyüklüğündeki demir madenini eriterek yol açmak suretiyle geniş ülkelere çıkışlarını anlatır⁹. Yine bu hatırlatma, “dağları yırtmak” alımlarıyla beraber dağın tırmasıyla çarpıcı ve dikkat çekici bir yolla dile getirilmiştir. Metinde geçen “ağmak”, “kükremek”, “sel gibi akmak”, “bendini çiğnemek”, “ağmak”, “dağları yırtmak” ve “enginlere sımamak” ifadeleri, Türklerin hürriyetlerine verdikleri değerlerin büyüklüğünü abartma yoluyla ortaya koyan anlatımlardır.

Kıtada her mısranın sonundaki “ya arım”, “ağ arım”, “ağ arım” ve “tağ arım” kelimelerinde “-ım” ekiyle “ben” zamiri tekrarlanmıştır. Buradaki tekrarlar, ait oldukları mısralarda anlatılan duygu ve düşünceyi kuvvetlendirmek için yapılmıştır. Bunların geniş zaman kipiyle kullanılmaları, anlama, kararlılık ve devamlılık kazandırır. Mehmet Akif, bu dördlükteki düşünceyi “Asım”da ifade etmiştir:

*Doğduğumdan beridir âtım istiklâl
Bana hiç tasomalık etmi de il altın lâle. (Safahat, s. 332)*

Buna göre hürriyet, Türkler için hem tek tek bireylerin, hem de o bireylerin olduğu turdu ve milletin sınımsızlığıyla bulunduğumuz vazgeçilmez bir ortak değerdir.

4. Dördlük:

Çelik zırhlı duvar, Batı'nın ufuklarını sarmışsa, benim iman dolu göğüm gibi serhaddim (sınırlarım) var(dır); ulusun, korkma! Medeniyet dediğin tek diğeri kalmışsa canavar, böyle bir imanı nasıl bozar?

air Türk milleti adına konu mayası devam ediyor.

Millî Mücadele'nin devam ettiği yıllarda Ege ve Marmara denizlerinde bulunan çelik zırhlı deniz man (gemileri), Anadolu'nun batı ufuklarını, bir duvar gibi sarmıştır. Gemilerin çelik zırhlı olmaları dayanıklı, bir duvar meydana getirecek tarzda dizilmeleri de, çokluklarına ve oraya, akıllarınca, devamlı olarak kalmak üzere geldiklerine işarettir. Buradaki çokluğumuz, batıya karşı ngiltere olmak üzere bazı Batılı devletlerin deniz kuvvetlerinin Yunan gemilerinin yanına, desteklemek amacıyla, gelmeleri meydana getirmiştir.

Çelik zırhlı (gemilerin) sıra sıra dizilmeleri, duvara benzetilmiştir. Metinde benzetmenin iki temel unsurundan biri olan kendisine benzetilen

⁹ Ziya Gökalp Külliyyatı-1, *İirler ve Halk Masalları*, (hızl. Fevziye Abdullah Tansel), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1977, s. 336.

isim (duvar) söylenmi tir. Bu tür benzetmelere açık istiare diyoruz. Bu zırhlılar, askerlerin yanı sıra top, tüfek ve benzeri maddi silahlar da ta ıtmaktadırlar. Bunların bir dizi halinde sıralandıklarını dü ündü ümüzde sava cephanelerinden meydana gelen muazzam bir duvarın örüldü ünü hayal edebiliriz. air, bu hayalini duvar imgesiyle somutla tırmı tir. Bu duvar, gemi, çelik zırh, top ve tüfek gibi maddî unsurlarla örülmü tür.

Dü manın bu maddi duvarının kar ısında, benim (Türk milletinin) iman dolu bir gö üs gibi sınırlarım vardır. air, burada gö sü, mürsel mecazda parça- bütün ili kisi yoluyla Türk askerleri anlamında kullanımı tir. man dolu gö üslü askerler, sınır boyunca sıralanınca bu sefer, imanlı gö üslerden meydana gelen canlı bir duvar olu ur. Bu durumda ölkemizin sınırları, iman dolu gö se benzetilmi tir. Görüldü ü gibi burada iki duvar, iki kuvvet kar ı kar ıya getirilmi tir. Onlardan biri maddî, di eri manevî güçtür.

Bu dü ünü e göre “iman” da manevî/psikolojik bir güçtür. Bu güç, kayna mını haklı olmaktan alır. nısan haklı oldu u bir konuda kendisini güçlü hisseder. Türk milleti de Millî Mücadele’yi verirken haklı oldu u için kendisini hep güçlü hissetmi tir. Haklı olmasının sebebi, vatanını korumak istemesidir. Millî Mücadele’nin en geni anlamda amacı, ba ka bir millete ait toprakları ele geçirmek de il, aslında sahip oldu umuz vatan topraklarını korumaktır.

air, bu dörtlükte dü man ordusunun maddi gücü ile Türk ordusunun manevi gücünü kar ıla tırmı tir. Bu kar ıla tırmanın sonunda Türk ordusu, vatanını korumak maksadıyla mücadele etti i için haklı oldu una inanımı ve kendisini manevî/psikolojik bakımdan daha güçlü hissetmi tir. Kendilerini, kar ılarındaki rakip veya dü manlarından psikolojik bakımdan daha güçlü hisseden ki i veya milletler, giri tikleri mücadeleyi önünde sonunda mutlaka kazanırlar. Bu gerçe i, sosyolog Ziya Gökalp de görmü tür:

... ki ordu ve iki millet birbiriyle sava ırken, birisinin galip, di erinin ma lup olması neticesini veren en ba lıca amiller, iki tarafın felsefeleridir. Ferdî hayatı vatanın istiklalinden, ahsî menfaati namus ve vazifeden daha kıymetli gören bir ordu, mutlaka ma lup olur. Bunun aksi bir felsefeye malik olan ordu ise, mutlaka galebe çalar. O halde halk felsefesi itibariyle Yunanlılar ile ngilizler mi daha yüksektir; yoksa Türkler mi daha yücedir? Bu sorunun cevabını verecek, Çanakkale muharebeleri ile Anadolu muharebeleridir. Türkleri bu iki muharebede de galip kılan, maddî kuvvetleri de ildi. Ruhlarında hükümler bulunan millî felsefeleri idi¹⁰.

¹⁰ Ziya Gökalp, *Türkçülü ün Esasları*, hzl: Mehmet Kaplan, MEB Devlet Kitapları, stanbul

Aynı kar ıla tırmayı Mustafa Kemal Pa a da yapmı tır:

Gitti imiz yol bir iman yoludur. Evet, biz on milyonluk küçük ve yorgun bir milletiz. Dü manlarımız ise pek çoktur ve pek kavidir. Vakıa riyazî dü ünülecek olursa galebe çalmamız mü küldür. Fakat bizde olan ey onlarda yoktur. Bizde iman kuvveti vardır. Zaten bu mücadelede bir iman i idir. manı kavi olan buraya gelir çalı ır. manı zayıf olana ihtiyacımız yoktur. Biz bin türlü dü manlarımızın kuvvetine ra men muvaffak olaca ız¹¹.

Dörtlü ün son iki mısrasını, “Medeniyet dedi in tek di i kalmı canavar, ulusun, korkma! Böyle bir imanı nasıl bo ar?” ekinde de nesre çevirebiliriz. Mehmet Akif, burada medeniyet kelimesini, canavara benzetmi tir. Bu benzetme, bazı yanlış anlamalara, devamında gereksiz tartışmalara sebep olmu tur. Onların ba ında Mehmet Akif’in medeniyete dü man oldu u algısı gelir. Bu yanlış algıyı gidermenin ve metni do ru anlamlandırmanın iki yolu vardır: 1) Bilgi, 2) Bilinç.

1) Bilgi: Bilgiden ba layalım. Bu durumda medeniyet kavramının anlamı üzerinde kısaca durmamız uygun olur.

Medeniyet, sosyoloji disiplinine ait bir terimdir. Türeyi ini öyle gösterebiliriz:

Medine medenî medeniyet

Görüldü ü gibi “medeniyet”in kökü, “medine”dir. Medine, ehir demektir. “Medenî”, ehirli anlamına gelir. “Medine” kökünden türeyen medeniyet ise “ ehirlilik” demektir. ehirde, e itim, sa lık, ticaret, ula ım ve güvenlik hizmetleri ile çalı ma alanları, köy, kasaba ve kırsal bölgedeki di er yerle im birimlerine göre daha geli mi durumdadır. Bütün bu imkânların sonunda ehirde ya amak, köylerde ya amaktan daha rahat, kolay, güvenli ve huzurludur. Bütün bunların devamında ehirde ya ayan insanlar, birbirleriyle daha sık, daha kolay ileti ime girdikleri için konu ma ve davranı larını inceltir, birbirlerine kar ı anlayı , sevgi ve saygıyı arttıırırlar.

ehirlerdeki e itim kurumlarında zamanla bilgi geli mi , teknolojiye uygulanmı ve bütün bunların sonunda ehirlerdeki günlük hayatı daha da kolayla tıran alet ve makineler yapılmı tır. Bugün ula ım, sa lık ve

1970, s. 187.

¹¹ *leri gazetesi*, 23 Eylül 1338/1922.

haberle meyi kolayla tıran aletlerin sadece adlarını saymaya kalksak sayfalar tutar. Medeniyet, insanın binlerce yıldan beri doğa ve şehirdeki toplumla münasebetlerinden elde ettiği birikimler ile modern çağlarda teknolojinin günlük hayatı ve çalışma hayatını kolayla tıran aletlerden (telefon, belgegeçer, e-mail...) yararlanarak ulaştığı rahat, güvenli ve huzurlu bir yaşam biçimidir.

Anlattıklarımızı şöyle toparlayabiliriz:

Medeniyet = şehir yaşamının sağladığı kazanımlar + Teknolojinin sağladığı kazanımlar.

Bu kazanımların asıl amacı, insanlara güvenli, huzurlu ve mutlu bir hayat yaşamalarını sağlamaktır, kısacası dünyayı cennete çevirmektir. Medeniyet, bu ideali benimsemek ve onu gündelik hayata uygulamaktır.

2) Bilinç: Konularla ilgili bilginin ilerletilmesidir. Bilinç, çevremizdeki konu, olay, kişi ve kavramlarla ilgili edindiğimiz bilgileri, zihnimize biriktirme tabii tutmak, onları sorgulamak, amaçlarını ve hedeflerini belirlemektir. Bu işlemlerden sonra onları benimsemek veya reddetmektir.

Bu bilgi ve bilinçle Millî Mücadele yıllarında dönemin İngiliz Başbakanının bir konuşmasında söylediklerine bir bakalım: David Lloyd George (1863 – 1945), Avam Kamarası'nda yaptığı bir konuşmada onları şöylelemiştir: “Yunan ordusu Anadolu'ya medeniyet götürüyor. Yunan kuvvetleri kendilerinden bekleneni yapmıştır”¹².

Görüldüğü gibi vatan topraklarımızı elimizden almak için saldırıya geçen Yunan ordusu ile onu destekleyen Batılı milletlerin ordularının Anadolu'da yaptıkları vahretleri anlatmak için “medeniyet” kelimesini kullanmıştır. İddialarına göre, onlar, Mehmet Akif'in sözünü ettiği silahlarla Anadolu'ya medeniyet getiriyorlarmı !..

Buna inanıp inanmamak artık bir bilgi ve bilinç işidir... Mehmet Akif, bir sömürge aydını değil, bu toprakların ürettiği değerlere sınımsız bağlı yerli bir aydın, dürüst ve dürüstür. Olaya bu açıdan, bu bilgi ve bilinçle bakmalı ve doğruuna inandırdığımızı söylemeliyiz.

Edebiyatın bir alt disiplini olan anlambilime göre metin çözümlemesinde kelimeler, sözlük anlamlarından ziyade “başlam”larına göre anlamlandırılırlar. Mehmet Akif, “Medeniyet dediğin tek dişi kalmı canavar” ifadesiyle ülkemizi işgal etmeye gelen bazı Batılı devletlerin emperyalizm/sömürgecilik siyasetlerini uygulama vasıtası olarak

¹² Muhittin Nalbantoğlu, *Stiklal Marşı'nızın Tarihi*, Cem Yayınları, İstanbul 1964, s. 92.

kullandıkları teknolojiyi kastetmi tir.

Mehmet Akif, bir sömürge aydını olmadığı için Batılıların “medeniyet götürüyoruz...” aldatmacasına kanmamı tır. Vatanımızı sömürgele tirmek için zırhlı gemi, top, tüfek ve bomba gibi teknolojik aletlerle batı sınırlarımıza gelen dü man ordusunun Anadolu'ya getirdi inin medeniyet de il, vah et oldu unu söylemi tir. Onların gerçek yüzünü görerek sava aletlerinin seslerini, insanlarımızı acımadan öldüren bir yaban hayvanı olan canavarın çıkardı ı ulumalara benzetmi tir. Bu ulumaların, Türk milletinin imanını, umudunu ve zafere ula aca ına dair kesin inancını bo amayaca ını dillendirmi tir.

Canavarın tek di i kalması, ihtiyarladı ına i arettir.

Ba ka bir yoruma göre de Batılı milletler, XIX. yüzyıl boyunca Asya ve Afrika kıtalarında sömürge edinmeye çalı ırken verdikleri sava larda tek tek di lerini kaybetmi lerdir. Artık her birinin neredeyse tek di i kalmı tır. Fazla mücadele edemezler, demeye getirmi tir.

air bu dü üncesini, okuyucunun ahsında bütün Türk milletine yaygınla tırmak ister. Dörtlü ün üçüncü mısrasında “Korkma!” diye seslenerek önce okuyucunun dikkatini çeker, sonra da bu durumda olan bir canavarın ulumaları, az yukarıda anlattı ımız özellikleri ta ıyan Türk milletinin imanını, zafere olan inancını nasıl bo abilir? diye sorar. Dü üncesini soru cümlesiyle ifade etmesi, muhatabını, bu i in olamayaca ını dü ündürerek inandırmak istedi i içindir.

5. Dörtlük

Arkada ! Alçakları yurduma sakın u ratma! Gövdeni siper et, bu hayâsızca akın dursun. Hakk'ın/Allah'ın sana vaat etti i günler do acaktır. Kim bilir (o günler) belki yarın, belki yarından da yakın(dır).

air Millî Mücadele'ye katılan bir askerin ahsında milletin bütün bireylerine tek tek sesleniyor.

Dörtlük, bir nida/ünlemeyle ba lıyor. Ünleme/seslenme, okuyucu veya dinleyicinin bundan sonra söylenecek dü üncelere dikkatini çekmek için yapılır. airin okuyucu veya dinleyicilerin dikkatlerini çekmek istedi i dü ünce, alçakların yurdumuza/vatanımıza asla u ratılmamasıdır. “Alçak”, yerden uzaklı ı az olan, a a ı olan, yüksek olmayan yer, kısa boy, sözlük anlamlarının yanında, mecaz yoluyla, “bile bile en kötü, en ahlaksızca davranı larda bulunan, a a ılık, soysuz, namert, rezil, hain” ve dü man anlamlarına da gelir. Burada mecaz anlamıyla kullanıldı ı açıktır.

stiklal Mar ı'ımızın 17 ubat 1921 tarihli *Sebilürre at* dergisindeki ilk ne rinde bu dörtlü ün birinci mısrasındaki “u ratma” kelimesinin yerinde, “bastırma” kelimesi yazılıdır. Belli ki Akif, bu kelimeyi daha sonra de i tirmi ve bu mısra Meclis'te yeni ekliyle okunup kabul edilmiştir.

“U ratma” kelimesinin anlamı da dikkat çekicidir. U ramak kelimesinin ilk anlamı, yola devam etmek üzere, bir yerde kısa süreli ine kalmak, e lenmektir. air, alçakların, yurdumuza ayak basıp çi nemeleri, onu temelli ele geçirmeleri öyle dursun, vatanımıza geçici olarak, kısa bir süreli ine i gal etmek maksadıyla u ramalarına bile izin verilmemesini istiyor. “Sakin” ünlemiyle de bu iste ini peki tiriyor. Uyanık, hazırlıklı ve tedbirli olmanıza ra men dü man, vatanımıza u ramaya, daha da ileri giderek akın etmeye kalkarsa, o hayâsızca akını durdurmak için gövdenizi siper etmelisiniz! Akının hayâsızca olması, akın eden dü manların top, tüfek ve çe itli öldürücü aletler kullanmaları yüzündendir.

Siper, korunmak maksadıyla arkasına, altına veya içine girerek saklanılacak yerdir. Siperler, ta , toprak, kum ve beton gibi katı, kur ungeçirmez maddelerle yapılır. Burada ise air, insan gövdeleriyle siper yapılmasını istiyor. Bunun sebebi, dü manın akın etmesidir. Akın, aniden, birdenbire yapılan toplu baskındır. Baskınların amacı, hedef topraklarda ya ayan insanları, rahatsız etmek, korkutmak yollarıyla yıldırarak o toprakları ele geçirmek ve ya malamaktır.

Dü man ordusunca vatanımıza yapılan o ani toplu baskınlar kar ısında az yukarıda söyledi imiz maddelerle siper yapmak zaman alır. Hâlbuki bu ani baskınları bile önlemek gerekir. O takdirde en uygun çare, insan gövdelerinden alelacele siperler yapmaktır. Siper yapmanın amacı, akınları durdurmaktır. Kar ı taarruza geçmek, ba ka bir milletin topra nını ele geçirmek de ildir.

“*Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın*”

mısrası, Millî Mücadele'nin özelli ini iir diliyle özetleyen bir dizedir.

Vatanlarını korumak maksadıyla insan gövdelerinden siperler yaparak sava anlara, Allah'ın vaat etti i günler do acaktır, zafer gelecektir, üstelik onun gelmesi çok yakındır.

“Do acaktır sana va'detti i günler Hakk'ın” mısrası, Kurân-ı Kerîm'de, “Allah, verdi i sözden caymaz” anlamına gelen ayete telmihtir (Rum suresi, ayet: 6).

Mehmet Akif'le hayatının son günlerinde yapılan bir görü mede kendisine sorarlar:

İSTİKLAL MARŞI'MIZA YAKINDAN BAKIŞ

- stiklâl Mar ı'nı nasıl yazdınız?

Yava ça yata ndan do ruluyor, yastıklara yaslanıyor, sesi birden canlanıyor:

- Do acaktır, sana va'detti i günler Hakk'ın!..

Bu, ümitle, imanla yazılır. O zamanı dü ünün... manım olmasaydı yazabilir miydim? Zaten ben, ba ka türlü dü ünüp, ba ka türlü yazanlardan de ilim. Bu, elimden gelmez. çimde ne varsa, bütün duygularım yazılarımdadır... (...)

- “Ya büyük zafer üstadım... O anda ne duydunuz”?

Kalbi durmu gibi sarsılıyor, sonra bir anda yeniden canlanmı gibi, nereden geldi i bilinmez bir ıkla gözlerinin içi gülerek:

- Ah... diyor.

Ve bir lahza bırakıyor kendini bu e siz sevincin koynuna... Dalıyor.

Ve sesinin ta içten dudaklarına dökülü ünü seziyorum:

- Allah'im ne muazzam zaferdi o!.. Ortalık herc ü merc oldu...

Be altı saat içinde bir ba ka dünya do du...

Tekrar gözlerini yumuyor:

- Ve biz mest olduk!..

- O zaman bir ey yazmadınız mı?

- Artık benim ne dü ünecek, ne duyacak, ne yazacak, hatta ne ya ayacak takatim kalmı tı... Bizim dilimiz tutulmu tu. Ordu, bizzat yazıyordu¹³.

air bu dörtlükte Türk ordusunun Millî Mücadele'yi kazanaca ina dair umudunu, daha da ileri giderek kesin inancını dile getiriyor. Midhat Cemal Kuntay, bu dörtlükle ilgili bir gözlemini anlatır:

O (Mehmet Akif), ömründe bir tek defa bir saadete vukuundan evvel inandı: stiklal zaferine.

Do acaktır sana vaat etti i günler Hakk'ın,

Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın.

Bu sefer nasıl inandın? dedim.

- Ba ımızdaki adamı kim görse inanırdı! dedi”.¹⁴

6. Dörtlük:

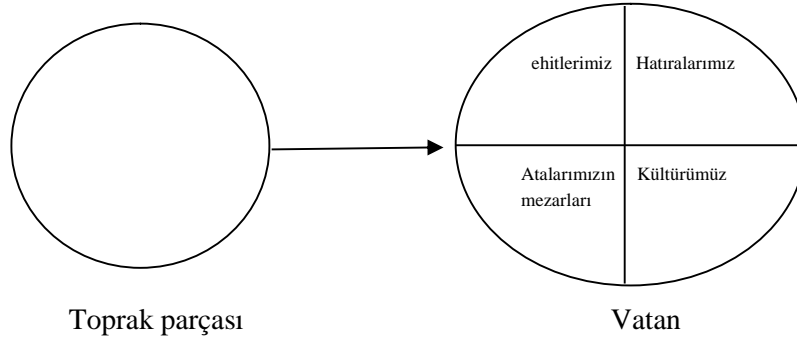
Bastı n yerleri “toprak!” diyerek geçme, tanı! Altındaki binlerce kefensiz yatamı dü ün! Sen ehit o lusun, atamı incitme, yazaktır. Bu cennet vatamı, dünyaları alsan da, verme!

¹³ Hilmi Yüceba , *Bütün Cepheleriyle Mehmet Akif*, stanbul 1958, s. 77.

¹⁴ Midhat Cemal, *Mehmet Akif Ersoy, Hayatı – Seciyesi – Sanatı*, Türkiye Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1986, s. 200.

air, gafillere sesleniyor.

Gafil, yakın çevresinde kendisini de ilgilendiren olayların farkına varamayan, o olayların amaçlarını sezemeyen kimse, aymaz insandır. Onlar, her gün bastıkları yerlere toprak deyip geçerler. Hâlbuki o toprak parçası, tarih boyunca sayısız bedel ödenerek elde edilmiş, korunmuş, zamanla vatan durumuna getirilmiştir. Coğrafya üzerindeki herhangi bir toprak parçasını vatan düzeyine yükselten sebep, geçmişi te ödenen o bedellerdir. O bedeller, onu korumak uğrunda canlarını veren şehitlerdir. O halde vatan toprakları, üzerlerine basılıp geçilecek yerler değildir. O yerler, şehitlerin kanlarının aktığı topraklardır. Üstelik o şehitler binlercedir. Sonraki nesillerden beklenen davranış, o şehitleri tanımak, devamında onların bıraktıkları vatan topraklarını sahiplenmek ve giderek güzelleştirmektir.

Herhangi bir toprak parçasını vatan düzeyine yükselten değerler

Edebiyat tarihimizde coğrafya üzerindeki herhangi bir toprak parçasının, sonraki nesillerin, üzerinde hür olarak yaşayabilecekleri bir vatan düzeyine yükselmesinin yolunu gösteren bazı değerler de vardır:

*Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır;
Toprak, eğer u runda ölen varsa vatandır¹⁵.*

Sonraki nesillerin bastıkları yerleri tanımaları demek, o yerlerin tarihini öğrenmeleri demektir. Bu da vatanın nasıl elde edildiğini, tarih boyunca bize gelinceye kadar nasıl korunduğunu, bu maksatla atalarımızın fedakârlıklarını ve bu uğurda verdikleri sayısız şehitleri öğrenmekle gerçekleşir. Onun uğrunda verilen şehitleri öğrenmek, tanımak, düşünmek, sonraki nesillerin kalplerinde, onlara karşı saygı ve sevgi doğurabilir, doğurmalıdır; çünkü sonraki nesiller, nihayet o şehitlerin oğullarıdır, torunlarıdır, dolayısıyla aralarında bir kan bağı vardır. Şair burada vatani,

¹⁵ Midhat Cemal Kuntay, *Türk'ün ehnamesinden*, İstanbul 1945, s. 13.

tarihle birle tiriyor. Onu sahiplenmek ve daha da güzelle tirmekle, yalnız bugünümüzü ve yarınımızı de il, dedelerimizin hatıralarını da sahiplenmi oluruz. Bu saygı ve sevgi ehitlerin ruhlarını daha da mutlu eder.

Yurt/vatan, bir milletin üzerinde hür olarak ya adı ı, hem biyolojik, hem psikolojik/kültürel varlı nı besleyip geli tirdi i sınırları belirlenmi toprak parçasıdır. Vatani sahiplenmek ve güzelle tirmek dü üncesi, edebiyat tarihimizde Namık Kemal (1840 – 1888) ile ba lamı tır, diyebiliriz. O, “Vatan” ba lıklı yazısında vatanımızı sahiplenmemizi ve güzelle tirmemizi gerektiren dokuz sebep sıralar:

Süt emen (bebekler) be i ini, çocuklar e lendi i yeri, gençler geçim yerlerini, ihtiyarlar feragat kö esini, çocuk annesini, baba ailesini ne türlü duygular ile severse, insan da vatanını o türlü duygularla sever.

Bu duygular ise sırf sebepsiz bir do al meyilden ibaret de ildir. nsan vatanını sever, çünkü Allah'ın ba ı larının en azizi olan hayat, vatanın havasını teneffüsle ba lar. nsan vatanını sever, çünkü tabiatın ba ı larının en renklisi olan nazar, gözün açılı ndaki ilk bakı ı vatan topra ma yöneliktir. nsan vatanını sever, çünkü vücudunun maddesi, vatanın bir parçasıdır. nsan vatanını sever, çünkü etrafına baktıkça her kö esinde geçen ömrünün hazin bir hatırasını ta la mı gibi görür. nsan vatanını sever, çünkü hürriyeti, rahatı, hakkı, menfaati vatan sayesinde ayakta durur. nsan vatanını sever, çünkü varlık sebebi olan dedelerinin sessiz kabirleri ve hayatının neticesi olacak evladının do up görünecekleri yer vatandır. nsan vatanını sever, çünkü vatanın çocukları arasında dil ortaklı ı, menfaat birli i, birlikte ya amanın çoklu u sebebiyle bir kalp yakınlı ı ve fikir birli i meydana gelmi tir. O sayede bir adama dünyaya nispet vatan, oturdu u ehre nispet kendi hanesi hükmünde görünür. nsan vatanını sever, çünkü vatanında mevcut olan hâkimiyetin bir parçasına gerçekten sahip olmak ve onu kullanmak hakkına sahiptir. nsan vatanını sever, çünkü vatan öyle bir galibin kılıcı veya bir kâtibin kalemiyle çizilen muhayyel sınırlardan ibaret de il, millet, hürriyet, menfaat, karde lik, sahiplik, hâkimiyet, ecdada hürmet, aileye muhabbet, gençlik hatırası gibi birçok yüce duyguların toplamından meydana gelmi mukaddes bir fikirdir.

Bundan dolayıdır ki insanlık tarihinin hangi sayfasına bakılsa her zamanda, her millette ortaya çıkan yüce fikirler ve faziletli ahlâk sahiplerinin cümlesi vatan sevgisini, dünya i lerinin hepsine üstün tutmu ve pek ço u vatan yoluna can feda etmi görölür.

Bundan dolayıdır ki her dinde, her millette, her terbiyede, her medeniyette vatan sevgisi, en büyük faziletlerden, en mukaddes vazifelerdendir¹⁶.

¹⁶ Namık Kemal, *Bittiin Makaleler-1*, Hazırlayanlar: Nergiz Yılmaz Aydo du - smail Kara,

Vatanı korumak için sava meydanlarında canlarını veren ehitler, kendi kıyafetleriyle, kefensiz olarak toprağa verilirler.

Sonraki nesillerin bastıkları yerleri toprak deyip geçmeleri, vatan u runda canlarını veren ehitleri tanımamaları, öğrenmemeleri ve onları dü ünmemeleri, üphesiz ehitlerin ruhlarını incitir. Daha da önemlisi, böyle davranan sonraki gafil nesiller, atalarının o fedakârlıklarına lâıyk olmadıklarını ortaya koymu olurlar. Onlara lâıyk olmayı ları, kıymetini bilmedikleri için zamanla vatanlarının elden çıkması sonucunu da do urabilir. Bu, sevinilecek de il, üzünülecek, yazıklar olsun, denilecek bir sonuçtur.

Dörtlü ün son mısrasında vatan, cennete benzetilmiştir. Buradaki benzetme, benzetmenin iki temel ö esinin, benzetilen isim ile kendisine benzetilen ismin, söylenmesiyle yapıldı ı için güzel benzetme adını alır. Cennet, dünyada iyilik yapan kimselerin öldükten sonra gidecekleri bütün güzelliklerin sonsuz olarak bulunduğu u bir mekândır. Dörtlük, üzerinde hür olarak ya adı ımız vatanın, dünyadaki her eyden daha de erli oldu u dü üncesini anlatır.

7. Dörtlük:

Bu cennet vatanın u runa kim feda olmaz ki? Topra ı(n) sıksan, ehitler fı kıracak ehitler! Huda/Allah, canımı, sevgilimi, bütün varımı alsın da tek/yeter ki beni dünyada vatanımdan ayırmasın.

air, milletin bireylerine sesleniyor.

Vatanın, bireyler için ta ıdı ı önemini anlatıyor. Okuyucuyu /dinleyiciyi bu önem üzerinde dü ündürmek için onu bir soru cümlesiyle dikkatlere sunuyor. Vatanı yine cennete benzetiyor. Cennet kadar güzel oldu u için onun u runda herkesin feda olabilece ini soru cümlesiyle ortaya koyuyor. Feda olmak/etmek, bir kimsenin bir amaç u runa sahip oldu u bir de eri veya varlı mı kar ılık beklemeden vermesi, ondan kendi iradesiyle vazgeçmesidir. Bir insanın sahip oldu u en de erli varlı ı canıdır. Cennet kadar güzel olan vatanı için onu korumak maksadıyla gerekti inde her Türk canını verebilir. Böyle bir davranı , ona kar ı ba lılı ı ve sevgiyi gösterir.

Bundan sonraki cümle, böyle davranı ların bir söylemden ibaret olmadığını ortaya koyuyor. Yakın tarihimizde, Balkan Sava ı'nda 632.408, (Duman, s. 47), Birinci Dünya Sava ı'nda 4 milyon, (Danı mend, s. 453) ve o sırada devam etmekte olan Millî Mücadele'de o kadar çok ehit verilmiştir ki, vatanın herhangi bir bölgesinden bir avuç toprak alıp sıksan ehitler

fı kıracaktır. air burada kan yerine, ehitler kelimesini kullanarak güzel bir ad aktarması örne i vermiştir. Yine ehitlerin fı kırması ifadesiyle, onların çoklu unu abartmalı anlatım yoluyla gözlerimizin önünde canlandırarak ortaya koymuştur.

nsanın sahip olduğu ev, araba ve dükkân... gibi varlıklar arasında en değerli olanı, kendi eme iyle kazandı ıdır. Milletler için de kendi ordusuyla ehitler vererek fethetti i topraklar en kıymetli varlı ıdır. Tarihin akı ı boyunca vatan haline gelen o topraklar artık o millet için en değerli varlıktır. Bu özelli iyle vatan, bireylerin mülkiyetini a ararak milletin malı olur ve bütün bir milletçe sahiplenilir, geli tirilir, güzelle tirilir ve giderek cennete çevrilir. Bireylerin, ailelerin hatıraları, a kları, mutlulukları, mutsuzlukları orada ya anır. Hayatlarını tamamlayıp bu dünyadan ayrılmı saydı ımız, saygı duydu umuz büyüklerimiz ile di er sevdiklerimizin mezarları oradadır... Geçmi ile gelecek ve imdiki zamanda ya ayanlar “vatan”da birle erek bir bütün halinde ya amalarına devam ederler.

Mehmet Akif’in stiklal Mar ı’nı Ankara’da Tacettin Dergâhı’nda yazdı ını biliyoruz. Mithat Cemal Kuntay, dergâhı öyle anlatır:

“Kö ede paslı küçük semaver, yerde pösteği, yazın geldi ini ispat etmek için tekkenin yanındaki mezarlıkta bir miktar ye illik.

Fakat Akif tekkenin penceresinden bu ye illi e bakarak:

Kim bu cennet vatanın u runa olmaz ki feda,

derken topra ın altını dü ünüyordu:

üheda fı kıracak topra ı sıksan üheda!

Hamdullah Suphi Büyük Millet Meclisi’nde stiklal Mar ı’nın bu iki mısrasını okurken Nafia Vekili Fazıl Pa a hazırlanıyordu; iir bitince tekrar okunmasını haykırarak rica ediyor ve üç kere haykırıyor, mebuslar, mar ı, ayakta dört defa dinliyorlardı”¹⁷.

Dörtlü ün son iki mısrası bir duadır. Bu dua, ahiretle ilgili olmaktan çok, dünyayla ilgilidir. air, Allah’tan gerekirse canını, sevgilisini ve bütün varlı ını almasını, kendisini dünyada sadece vatanından ayırmamasını istiyor. Ona göre, ya amanın, sevgilinin ve sahip olunan bütün maddi varlıkların zevki, insan, hür bir vatanda ya arsa çıkar. Bir insan, sevgilisi ve vatanyla dü man eline esir dü erse, orada ya amanın hiçbir zevkini ve güzelli ini duyamaz. Mehmet Akif bunu bildi i için, vatanını, sevgilisinden,

¹⁷ Midhat Cemal Kuntay, *Mehmet Akif Ersoy Hayatı-Seciyesi-Sanâtı*, Türkiye Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1986, s. 118.

çocu undan ve i inden daha çok sevmi ve onu sahiplenmi tir. Bu dörtlük, bu dü ünceyi, yeni nesillere sürekli olarak hatırlatmaktadır.

Birinci *Safahat*'ta Mehmet Akif'in "Selma" adlı bir iiri vardır. Bu iir dört ya ında ölen kız karde inin ölümü üzerine yazılmış bir mersiyedir. Balkan Sava ı'nın felâketli günlerinde, bir arkada ı yanına gelip:

"- Ne içli bir iirdir o, tekrar tekrar okur, hala zevk alırım" demi tir.

Akif, bunu duyunca daima parlak gözlerine bir dü ünçe bulutu inmi ve u cevabı vermi tir:

"- İmdi hısım, akraba, çoluk çocukla me gul olmaya gönlümüzün tahammülü yok, vatan yanyor!"

slam inancına göre insana canını veren Allah'tır. Süresi dolunca, insan ömrünü tamamlayınca, Allah, verdi i canı geri alır. nsan, "kader" deyip, acı da olsa, sonunda buna katlanır; fakat vatanın elden çıkması, gaflet, ihmal ve hıyanet gibi sebepler yüzünden olabilir ki buna katlanmak mümkün de ildir.

Mehmet Akif, vatan ile cennet arasındaki münasebetten stiklal Mar ı'mızın yanında, özel sohbetlerinde de bahsetmi tir. Hayatının son günlerinde kendisini ziyarete gelen konuklarına sohbet sırasında:

- " u, demi ti, cennet gibi yurttta ya ayan insanın canını almaya Azrail bile kıyamaz!"¹⁸.

8. Dörtlük:

lâhî, ruhumun senden emeli ancak udur: Yabancınn (nâmahrem) eli mabedimin gö süne de mesin! Bu ezanlar – ki ehadetleri dinin temeli(dır) – benim yurdumun üstünde ebedî (olarak) inlemeli(dır).

air, Allah'a sesleniyor.

Bu seslenmede ruhunun emelini dile getiriyor, emelinin/iste inin ruhuna ait olması içtenli ine i arettir. "Ancak" kelimesi, emelinin tek oldu unu, sadece bu oldu unu anlatır. Bu emel, iki kademeli bir istektir.

Birinci kademesi, mabedinin gö süne, dü man elinin de memesidir. Mabed, cami ve mescit gibi ibadet edilen yerlerdir. Mabed, ki inin Allah ile ba ba a kaldı ı, ona en yakın oldu u mekândır. Cami, bunların ba ında gelir. Bu sebeple camileri yalnız Müslümanlar yaptırır, korur ve güzelle tirir.

air, ki ile tirme yoluyla onu iffetli bir kadına benzetmi tir. Buna göre

¹⁸ Naci Sadullah Sander, *Son Posta*, 29 Kânunuevvel/Aralık 1936, Edip, s. 368.

mabedinin gö sü, kapalı istiare/ad aktarması yoluyla iffetli bir kadının gö sü anlamındadır. “Yabancınnın eli de mesin” demekle, dü manın, zarar vermesi, ele geçirmesi, gibi ileri düzeyde sahiplenmeler bir yana, ona dokunmasını bile istemedi ini ortaya koymaktadır. Mabet/iffetli kadın kelimesi burada, yine bir söz sanatı olan mürsel mecaz yoluyla, vatanın bütünü anlamındadır. Simgesel olarak iffetli bir kadın söylenmi , onun ya adı ı yer, ülke kastedilmi tir. nshan, e ini nasıl sahiplenir, kıskanır ve korursa, mabedini/vatanını da onun gibi sahiplenmeli, kıskanmalı ve korumalıdır. Edebiyatımızda vatan ile anne, hatta sevgili arasında yakın bir ili ki kurulagelmi tir. Bu ili ki, burada iffetli bir kadını da içine alacak ekilde geni letilmekle zenginle tirilmi tir.

kinici kademesi, içinde dinin temeli olan ehadet kelimelerinin bulundu u ezanın, yurdunun toprakları üstünde kıyamete kadar okunmaya devam etmesidir. Ezan, slamiyet'te namaz vaktinin geldi ini Müslümanlara bildirmek maksadıyla müezzinin minareden yüksek sesle yaptı ı namaza ça rıdır. Ezanın burada simgesel bir anlamı da vardır. O da okundu u yerin bir slam beldesi oldu unu göstermesidir. Nitekim kilisenin tepesinden çalınan çan sesi de, orasının bir Hristiyan beldesi oldu una i arettir. Bu simgelerin üzerinde dü ünme, onları daha yakından anlamamıza ku kusuz yardımcı olur. Örne in ezanda insan sesinin sıcaklı ı vardır. Çan sesinde ise, metal ile madenin çarpı masından çıkan donuk bir ses gelir kulaklara.

Arapça okunan ezanda Allah'ın varlı ına ve birli ine ehadet/tanıklık etme cümleleri vardır: Onlar, “Allah'tan ba ka tapacak yoktur ve Hazret-i Muhammet onun kulu ve peygamberidir” anlamına gelen cümlelerdir. slam terminolojisinde bu iki cümleye “Kelime-i ehadet/Allah'ın birli ine ve Hazret-i Muhammet'in onun kulu ve peygamberi oldu una ahitlik etme” cümleleri denir. nshan, inanarak, bu iki cümleyi söylemekle slamiyet'e girer. Bütün dinsel sorumluluklar ve ibadetler, bu iki cümleinin söylenmesinden sonra ba lar. Bu sebeple bu iki cümle slam'ın temelidir. Dörtlükte, “ezanlar” kelimesi çokluk ekinde kullanılmı tir. Bunun sebebini yorum yoluyla öyle açıklayabiliriz: Dörtlükte ezanın çokluk ekinde kullanılması, namaza ça rı ezanın yanında, ba ka bir ezanın daha bulundu unu ça rı tırır. Ara tırmaya devam etti imizde kültürümüzde bir de “ad verme ezanı” oldu unu görürüz. Kültür gelene imizde bir bebek dünyaya geldi i zaman, kula ına önce ezan okunur, sonra adı söylenir. Bu yolla hayatta duydu u ilk sesin, ezan sesi olması sa lanır. Bunun ku kusuz simgesel bir anlamı vardır.

Yine ezan ve ehadet kelimeleri minareyi ça rı tırır. Minare, Müslümanlara namaz vaktinin geldi ini bildirmek için camide müezzinin ezan okudu u, sala verdi i, erefesi olan, ço unlukla ta tan veya mermerden

yapılıp caminin bir parçası halinde gö e do ru yükselen ince mimarlık yapısıdır.

*ehadet parma ıdır gö e do ru minare;
Her nakı ta o mana: Ölece iz ne çare¹⁹.*

Mehmet Akif, dörtlü ün sonunda ezandaki ehadet kelimelerinin yurdumuzun her yerinde namaz vakti geldi inde minarelerden kıyamete kadar okunmaya devam edip inlemesini/yankılanmasını istiyor. Buradaki “inlemek” kelimesinin, acı ve üzüntü belirten, kesik kesik çıkarılan, gittikçe zayıflayan ses de il; gür, u ultulu, yankılı ve yeri gö ü inleyen yüksek ses anlamına geldi i açıktır.

air, dörtlükte dü manların ellerinin mabet ve kadınlarımıza de memesini, ezan seslerinin kıyamete kadar yurdumuzun her yerinde yankılanmasını, bütün bunların devamı olarak Müslümanların dinlerini özgürce ya ayabilmelerini istiyor. slamiyet’in önerdi i ya am biçimi, Müslümanların yönetti i ba ımsız bir ülkede tam olarak ya anabilir. airin istekleri, özgür bir vatanda gerçeikle ebilir. Öyleyse vatanımız özgür olmaya devam etmelidir.

stiklal Mar ı, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin gündemine üçüncü kez gelip müzakere edilirken, müzakerenin sonlarına do ru Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi (1871 – 1928):

“Reis Bey, müsaade buyursanız Mehmet Akif Bey’in mar ının re’ye vaz’ından evvel bendeniz ufacak bir rica edece im. Tebdil edilmesi ihtimali vardır” diyerek söz istemi , fakat oturumu yöneten Adnan Adıvar, görü melerin tamamlandı ını ifade ederek söz vermemi tir. Oylamadan ve Mehmet Akif’in iiri stiklal Mar ı olarak kabul edildikten sonra oturum da ılırken, Hasan Basri Çantay, Tunalı Hilmi’yi bulmu ve itirazının ne oldu unu sormu tur. Verdi i cevap udur:

*Bu ezanlar - ki ehâdetleri dinin temeli
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli*

mırsalarındaki “inlemeli” kelimesinin, “gürlemeli” ekline çevrilmesini isteyecektim²⁰.

“ nlemek” kelimesinin bu manayı zaten içerdini az yukarıda söylemi tik.

¹⁹ Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, b. d. Yayınları, stanbul 1991, s. 165.

²⁰ Hasan Basri Çantay, *Akifname*, stanbul 1966, s. 173.

Mehmet Akif, bu kıt'ada vatanseverlik ile din duygusunu birle tirmi tir:

“Onun vatanseverlik ile din duygusunu birle tirmesi, tarihi hakikatlere ve Türk halkının temel duyu tarzına uygundur. Türk tarihinin son bin yılı ve Türkiye tarihi slamiyet ile yo rulumu tur. Bu nasıl inkâr olunabilir? stiklal Sava ı'nın kazanılmasında Türk halkının din duygusunun mühim rol oynadı ı da bir vakiadır. Avrupalıların da Türklere kar ı Hristiyanî duygularla hareket ettikleri göz önüne alınacak olunursa, Akif'in vatanseverlik duygusu ile din duygusunu birle tirmesine a ılmaz.”²¹

Millî Mücadele'nin ilk günlerinin dinî havasını anlatan pek çok hatıra ve çalı ma vardır. Sadece bir örnek vermekle yetinelim. Ru en E ref, Mustafa Kemal Pa a'yla bir görüş mesinde öyle demektedir: “ O eski Meclis binasının bir küçük odasında bir mescit vardı. Hatırımda yanılmıyorsam, Meclis'in koridorunda veya kapısına yakın bir yerinde ezan da okutturulurdu. Hatta o ezanlar(ı), bazı günler pek gür ve güzel sesli, Kuva-yı Milliyeci kılı nda giyimli, baldırları dolaklı, bacakları külotlu, ba ı kalpaklı Hafız Hüseyin okurdu. Ara sıra onu cepheye götürürdüm. O bir hafız, kasidegû (kaside söyleyen) idi ki, güzel ve heyecan verici sesini Garp Cephesi'ndeki kıt'alara dinletirdim; bu sesle onları evke getirirdim. Onu cephenin her tarafında semt semt dola tırıp Türkçe kaside okuy u nu askere dinletirdim.”²²

Midhat Cemal Kuntay, Mehmet Akif'in dostlarını anlatt ı bir yazısında Mısırlı Prens Abbas Halim'den söz ederken unları söyler: “Prens Abbas Halim, Akif'i benim kadar seviyor, bizim kadar anlıyordu. Yalnız bizimle onun arasında fark var: Amelî dostlu u, Akif ondan gördü. Evet bizim kadar anlıyordu. Çünkü Prens senelerce sonra “Akif, bu beyittir” diyecek:

*Rûhumun senden ilâhî udur ancak emeli
De mesin ma'bedimin gö süne nâmahrem eli”*

Mısırlı Prens Abbas Halim'in bu be enisi, stiklal Mar ı'mızda dile getirilen duygu ve dü üncelerin slam ülkelerinde de kabul gördü ünün bir örne idir²³.

²¹ Nalbanto lu, *age*. s. 199.

²² Ali Sarı Koyuncu, *Millî Mücadelede Din Adamları, c. II*, Diyanet leri Ba kanlı ı Yayınları, Ankara 1999, s. 316.

²³ Midhat Cemal Kuntay, *Mehmet Akif Ersoy*, Türkiye Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1986, s. 78.

9. Dörtlük

O zaman (e er) mezar ta ım varsa, (sana) co kunlukla (vecdle) bin secde eder. lâhî (ey Tanrım), cesedim (na ım), her yaramdan (cerihamdan) kanlı ya ım bo anıp yerden mücerret ruh gibi fı kırır! O zaman ba ım yükselerek belki Ar 'a de er.

air, Allah'a sesleniyor.

Dörtlük, sanki zaferden sonra bir ehidin dilinden dökülüyor.

O zaman, önceki dörtlükte airin Allah'tan istedi i iki dile i gerçekte ti i (yabancıların eli mabedinin gö süne de meyip temiz kalmaya devam etti i, içinde dinin temeli olan “ ehadet kelimeleri” bulunan ezanın, yurdunun toprakları üstünde inleyip yüksek sesle okunmaya devam etti i), yani zaferin kazanıldı ı zamandır. O zaman, air ölmü , cesedi topra a gömülmü olsa bile, bu üzülecek bir ölüm olmayacaktır; çünkü ruhunun dile i yerine getirilmi ve zafer kazanılmı olacaktır. O zaman, airden/ ehitten yalnızca dikili bir mezar ta ı kalmı sa, o mezar ta ı da, co kunlukla/vecdle Allah'a binlerce secde ederek ükreder.

Secde, ükrün en ileri eklidir. Sözlük anlamıyla eilmek demektir. Terim anlamıyla ise, namaz kılariken bükülmü iki diz üzerine oturup alnı ellerin arasına getirerek yere kapanmak anlamına gelir. Tasavvuf terminolojisinde secde etmek, kulun Allah'ın huzurunda en a a ı (mütevazi) durumda olmasının ve onu yüceltmesinin en güzel ve anlamlı eklidir. Allah'a secde etmek, benlik davasından vazgeçip ona teslim olmanın davranı diliyle bir anlatımıdır. Önceki dörtlükteki airin/ ehidin en içten iki dile inin yerine getirilmesine karşılık, yine aynı içtenlikle ükretmesidir.

Mezar ta ı, ölünün kimlik bilgilerini, do um – ölüm tarihlerini, dua dileklerini bildiren yazıların kazınımı olarak üzerinde bulundu u ta veya mermerdir. Bunlar ölünün mezarı ba ına dikilir. Mezar ta ları ölünün kimli ini bildirmelerinin yanında, mezarının yerini belli etmeye de yarar. Burada air, yine mezar ta ını, kapalı istiare/ad aktarması yoluyla ki ile tirmi ve önceki dörtlükteki dualarının kabul edilmesine karşılık onun ükranlarını ifade etmek üzere Allah'a co kunlukla binlerce kez secde edeceğini ifade etmiştir.

Co kunluk (vecd), bir tasavvuf terimidir. nsanın, sevinç veya hüznle birdenbire kar ılaşmasının bir sonucu olarak heyecanlanması, esrimesi, kendinden geçmesidir. Co kunlukla yapılan davranı ların özelli i, irade dı ı olmaları ve ki iye manevi/duygusal haz sa lamalarıdır. Dörtlükteki co kunlukla bin secde etmek ifadesi, bunun çoklu unu ve devamlılı ını abartma yoluyla anlatır.

Dualarının kabul edilmesi kar ısındaki sevince, kurtulu sevincine, cesedindeki her yarasından kanlı ya lar bo andı ı halde, airin cesedi de, mücerret/soyut bir ruh gibi yerden birdenbire fı kıarak katılır. Fı kırmak kelimesi, ehidin cesedinin/naa ının mezarından soyut bir ruh gibi yeryüzüne birdenbire çıkıvermesini ve gökyüzüne hızla yükselmesini ifade eder. Cesetteki yaralar, vatani savunurken aldı ı yaralardır. O zaman airin ba ı, mutluluktan göklere yükselerek belki Ar 'a de er! Ar , slam inanı ma göre gö ün en yüksek katıdır. Ba ın göklere/ar a de mesi, mutluluk ve sevincin büyüklü ünü anlatan bir deyimdir. Dörtlükte anlatılan mutluluk tablosu, en yüksek bir mutlulu u gösterir; çünkü bu tablodaki sevince hem ya ayan gaziler, hem de ehitlerin mezar ta ları ile ruhları da katılır.

Bu tablo, Kur'an-ı Kerim'deki iki ayeti hatırlatır:

“Allah yolunda öldürülenlere “ölüler” demeyin; zira onlar diridirler; fakat siz farkında de ilsiniz” (Bakara suresi, ayet 154).

“Allah yolunda öldürülenleri ölü saymayın, bilakis Rab'leri katında diridirler”(Al-i mran suresi, ayet 169).

Buna göre ehitler de o mutluluk tablosuna aslında diri olarak katılırlar.

Ar 'a çıkmak, ar a yükselmek ifadesi, Mehmet Akif'in ça da ı olan Yahya Kemal Beyatlı'nın “Akıncı” iirinde de kar ımıza çıkar:

*Bir gün doludizgin bo anan atlarımızla
Yerden yedi kat ar a kanatlandık o hızla
Cennette bugün gülleri açmı görürüz de
Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde!²⁴*

Yahya Kemal burada “ar ” kelimesini, aynı anlamda kullanmı tır. Kelimenin bir atasözümüzde geçti ini de hatırlatalım: “El elden üstündür ta ar a varınca”.

10. Dörtlük

Ey anlı hilal, sen de afaklar gibi dalgalan! Dökülen kanlarımızın hepsi artık helal olsun. Sana, ırkıma da ılmak ve yıkılmak (izmihlal) ebedî olarak yoktur. Hürriyet, hür ya amı bayra ının hakkıdır. stiklal, Hakk'a tapan milletimin hakkıdır.

²⁴ Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz*, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, stanbul 1967, s. 22 – 23.

air bayra ımıza sesleniyor.

Bayra ımıza seslenirken parça – bütün ili kisini göz önünde bulundurarak onun bir parçası olan “hilal”i söylüyor, mürsel mecaz anlatım yoluyla bayra ımızın bütününe kast ediyor. air, mar ımızın ba ında, ikinci kıtada da bayra ımıza seslenmi ti. Orada bayra ımız için kullandı ı sıfat “nazlı” idi. Nazlı, iir dilinde daha ziyade sevgili için kullanılan bir sıfattır. Onunla sevgilinin kolayca gönlü olmayan, yalvarma bekleyen, üstüne titrenmesini, kendisine de er verilmesini isteyen özelli i anlatılır. Buna göre o kıtada, bayra ı, nazlanan ve daha da ileri giderek çehresini çatan bir sevgili gibi dü ün mü tü. Böyle olmasının sebebi, yurdumuzun tehlikeye dü mesiydi. Tehlikeye dü mü yurdu, kurtarmaya giri en kahraman ırkına bir gülümseme, bir umut göstermesini istemi ti... Son kıtada ise, bayra ımız için kullandı ı sıfat “anlı”dır. Kazanılan zaferin sevincine onun da katılmasını istiyor. Mehmet Akif, Millî Mücadele’nin zaferle sona erece ine, mücadele daha devam ederken kesin olarak inanmı tır. Bunu haklı oldu umuza, büyük bir özveride bulundu umuza ve “iman”la yaptı ımıza dayandırıyor. Bayra ımızın anlı olmasının sebebi, mücadelemizin sonunda kazandı ımız zaferimizin bütün dünyaya yayılmı olmasıdır.

Bayra ı, rengi sebebiyle afa a benzetiyor. air, afak kelimesini burada temel anlamıyla, güne in do masından önce ufuktaki kızılık anlamıyla kullanmı tır. afakların dalgalanması, gece karanlı ının sona ermeye ba lamasıyla gün aydınlı ının dalga dalga gelmesidir. Mar ımızın ikinci kıtasındaki isteklerini burada da tekrarlıyor. kinci kıtada: “ Ey nazlı hilal! Kurban olayım, çehreni çatma. Kahraman ırkıma bir gül!..” isteklerinde bulunmu tu. Onuncu kıtada o isteklerinde ne kadar samimi, inançlı, haklı ve umutlu oldu u ortaya çıkmı tır; çünkü istekleri yerine gelmi tir. Mabedinin gö süne yabancının eli de memi , yurdunun üstünde ezanlar inlemeye devam etmi , kısacası zafer kazanılmı tır. Artık bayra ımızın çehresini çatmasına gerek kalmamı tır. Kahraman ırkına gülümsemesi uygundur. Daha da ileri giderek sevincinden afaklar gibi dalgalanmalıdır... Bayra ın zafer sevincine katılması, göndere çekilmesi ve dalgalanmaya devam etmesi ekinde olur. Dalgalanmak, var olmanın, sevinçli ve mutlu olmanın göstergesidir. Bayra ımızın özgürce göndere çekilmesi ve dalgalanmaya devam ederek güzel bir manzara göstermesi, u runda yapılan fedakârlıkların ve dökülen kanların helal oldu unu ve bo a gitmedi ini gösterir.

air, zaferin devamında bir inancını daha dile getiriyor. O da bayra ına ve ırkına bundan sonra, sonsuzlu a/kıyamete kadar da ılmak ve yıkılmak gibi tehlikelerin söz konusu olamayaca ıdır. Mar ın yazıldı ı günlerde verilmekte olan Millî Mücadele, Türk milletinin tarihinde en kıt

imkânlar ve en zor şartlar altında verdiği bir mücadeledir. Bunu bile zaferle sona erdirdikten sonra, bundan ders alacak ve bir daha asla aynı duruma düşmeyecek, düşse bile bu mücadeleden kazandı mı deneyimle sonsuzluğa adanmış yolda önüne çıkabilecek bütün engelleri aşacaktır. Dolayısıyla Türk bayrağı ve milleti için artık ölümcül bir tehlike yoktur...

Bu düşünceyi, Mustafa Kemal Paşaya da ifade etmiştir:

*“Ta kırılır, tunç erir; fakat Türklük ebedîdir”.
“Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır.”*

Bayrak, kıt'anın son iki mısrasında istiklalin/bayraksızlığın Türk milletinin hakkı olduğunu bir bakıma sebeplerini açıklamıştır. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi, tarihten gelen bir haktır. Türk bayrağı, onun temsil ettiği Türk milleti, tarih sahnesine çıktığından beri yüzlerce yıl hür yaşamıştır. Hürriyet ile Türk milleti, bu uzun beraberlik boyunca kaynamış bir bütünlük meydana getirmişlerdir. Artık onları birbirinden ayrıya atmak mümkün değildir. İkincisi, Türk milletinin Hakk'a/Allah'a tapmasıdır. Hak kelimesinin bir anlamı da hak, hukuk, adalet ve kanun demektir. Bayraksız millet, bir bakıma maddi bir güce sahip olan millet demektir. O millet, bu gücünü, hem kendi uyanık, hem bayraklarına karşı hak, hukuk, adalet ve kanuna uygun olarak kullanırsa o millet bayraksız yaşamaya hakkı olan, ona layık olan millettir. Sahip olduğu maddi gücü bu esaslara uymayarak zayıfları ezmek ve bayrak ülkeleri sömürmek için kullanırsa o millet, bayraksızlığa layık değildir.

Mustafa Kemal, konuşmalarında zaman zaman İstiklal Marşı'mızdaki düşünceleri veya marşımızla alakalı görüşlerini anlatmıştır. Onlardan biri, bu kıta ile ilgili söyledikleridir:

“Bu marşın İstiklal davamızı anlatıcı cihetinden büyük bir manası vardır. Benim en değerli parçası da budur:

*Hakkıdır hür ya amı bayrağın hürriyyet
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklal.*

Benim bu millettten daima hatırlamasını istediğim vecizeler işte bunlardır²⁵”.

“İstiklal Marşı, bir bütün olarak, İstiklal Savaşı'nın manasına, Türk halkının ruhuna uygun ve bir milleti yaşatan temel kıymetleri heyecanlı olmakla beraber sade ve açık bir üslupla anlatan güzel bir şiirdir. Böyle bir şiiri ancak o büyük tarihî günleri yaşayan, Akif'in mizaç ve karakterinde bir air yazabilirdi. O, bizim için İstiklal Savaşı'nın hatırasına sımsıkı bağlı ve

²⁵ Nalbantoğlu, *age*, s. 7.

do rudan do ruya onun mahsulü olan tarihî bir eserdir. Onu, bayra ımız gibi millî ruhun mukaddes bir sembolü olarak hiç bozmadan ebediyete kadar muhafaza edelim ve üzerinde titreyelim”²⁶.

Mehmet Akif, stiklal Mar ı’ımızda “millet” kelimesini dört, “ırk” kelimesini iki kez, onları sahiplenir yolda, kullanmı tır:

“Artık burada, Anadolu’nun göbe inde yazdı ı bu iirde artık tamamen milliyetçidir, Müslüman Türk milliyetçisidir. “Millet” ve “ırk” kelimesinden Müslüman Türk milletini, Türk ırkını kastetti i meydandadır. Büyük bir iftihar ve erefle “milletim”, “ırkım” dedi i Türk milletidir, asil Türk ırkıdır”²⁷.

Hemen belirtmek uygun olur ki o, “ırk” kelimesiyle kan asaletini de il, Türk milletinin ruh asaletini kastetmi tir.

Millî Mücadele’imiz ile stiklal Mar ı’ımızın kayna mı bir bütünlük meydana getirdikleri dü üncesi, dönemin aydınlarınca da ifade edilmi tir:

“Türk’ün stiklal Harbi, bir harikadır; stiklal Mar ı da o harikanın harikalı iiri ve 10 kıta içine sı dırılmı tarihidir”²⁸.

stiklal Mar ı’ımızın bu yönüne Mehmet Kaplan da dikkatleri çekmi tir:

“ stiklal Mar ı’nın en büyük de eri, hiç üphesiz “tarihî” olu undandır. Yukarıda da belirtti im gibi, o “büyük tarihî bir an”ın eseridir. O anın ruhunu ve havasını ifade eder. Fakat bu an, ta ıdı ı mana ile “ebedî” bir andır. Kimse o anı tekrar ya ayamaz ve ya atamaz. Bu, “tarihîlik” kavramına aykırı olur”²⁹.

stiklal Mar ı’ımızın, vücuda getirildi i devirle, Millî Mücadele’imizle münasebetini, edebiyat bilimcilerinin yanında sanatkârlar da tespit etmi tir. Onlardan biri olan Sezai Karakoç, Mehmet Akif’in iirini, bir nehrin akı na benzettikten, 1908’de hürriyet adı altında ne kadar kof bir hareket yapıldı ını ç ı lık ve feryatlarla anlattı ını söyledikten sonra u görü leri dile getirir: “Sonra sava yılları gelir. Artık toplum günlük ya ayı ını bırakmı , destan ç ı rına girmi tir. te o zaman Akif’in iiri de birden destanla ır ve safha safha Birinci Cihan Sava ı’nın ve stiklal Sava ı’nın destanı haline gelir.

²⁶ Nalbanto lu, *age*, s. 200.

²⁷ Abidin Daver, “Mekteplerde stiklal Mar ı”, *Cumhuriyet*, 29.12.1938; E ref Edip, *age*, c. 2, s. 95 – 97.

²⁸ Abidin Daver, “Mekteplerde stiklal Mar ı”, *Cumhuriyet*, 29.12.1938; E ref Edip, *age*, c. 2, s. 95 – 97.

²⁹ Mehmet Kaplan, “Türk stiklal Mar ı”, *Edebiyatımızın çinden*, Dergâh Yayınları, stanbul 1978, s. 84.

2. Kıt'a: hilâl b
..... celâl b
..... helâl b
..... istiklâl b

“- lâl” sesleri zengin kafiye.

3. Kıt'a:ya arım c
..... a arım c
.....a arım c
.....ta arım c

“- a a” sesleri zengin kafiye, “- rım” sesleri rediftir.

Bu kıtanın kafiyeleni örgüsünü, “- a ” sesleri tam kafiye, “ – arım” sesleri rediftir, eklinde göstermek de mümkündür.

4. Kıt'a: duvar d
..... var d
..... bo ar d
..... canavar d

“- var” sesleri tunç kafiye, “-ar” sesleri tam kafiye.

5. Kıt'a:sakın e
..... akın e
..... Hak'ın e
..... yakın e

“- kın” sesleri zengin kafiye.

6. Kıt'a: tanı f
.....yatani f
.....atani f
.....vatani f

“- tanı” sesleri tunç kafiye.

7. Kıt'a: fedâ g
..... ühedâ g
.....Hudâ g
.....cüdâ g

“- dâ” sesleri zengin kafiye.

8. Kıta: emeli h
..... nâmahrem eli h
..... temeli h
..... inlemeli h

“- emeli” sesleri tunç kafiye.

İSTİKLAL MARŞI'MIZA YAKINDAN BAKIŞ

9. Kıt'a:ta ım c
.....ya ım c
.....na' ım c
.....ba ım c

“- a ” sesleri tam kafiye, “ – ım” sesleri rediftir.

10. Kıt'a:..... hilâl b
.....helâl b
..... izmihlâl b
.....hürriyyet x
.....istiklâl b

“- lâl” sesleri zengin kafiye dir.

Kafiye de, ölçü gibi iirde bir ahenk unsurudur.

Buna göre stiklal Mar ı'mızın her kıtası, kendi arasında kafiye dir.

Onuncu kıta be liktir. Bu kıtanın dördüncü mısrası serbest, di er mısralarında kafiye yi meydana getiren sesler, ikinci kıtanın mısralarındaki kafiye yi meydana getiren seslerle aynıdır.

stiklal Mar ı'mızda daha çok zengin kafiye li kelime ler kullanılmı tır. Tunç kafiye li kelime ler de vardır. Okunurken ahenkli ve kula a ho gelmesinin sebebi budur.

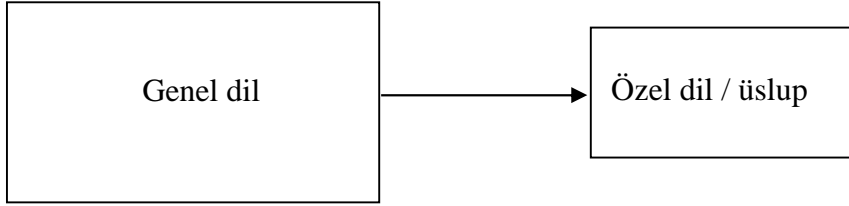
III) Nazım biçimi/ ekli:

stiklal Mar ı'mız dört mısralı kıta lar eklinde yazılmı tır. Son kıta be liktir. Buna göre, dokuz dörtlük, bir be lik kıtadan meydana gelmi tir. Mısra sayısı 41'dir.

IV) Dil ve üslubu:

Üslup, bir yazarın mensubu oldu u milletin genel dilini, “kendine özgü” bir tarzda kullanmasıdır. Buradaki kendine özgü lük, yazarın, kelime leri seçmesi, sözlükteki temel anlamlarının yanında, kendisinin özgün duyu ve dü üncelerini de içerecek biçimde yan anlamlarıyla da kullanması, kelime grupları ve cümlelerin yine yazarın özgün mizacı ile deneyimlerini yansıta cak tarzda kullanılmalarıyla sa lanır. Üslup, bir sanat eserini benzerlerinden farklı kılan en önemli ayırıcı özelli idir. Bir metni, sanat eseri düzeyine yükselten en önemli özelli i üslubudur. Üslup, sanatkârın mizacı, deneyimleri ve eserinin içeri inden kaynaklanarak zamanla olu ur ve “yazarın eserindeki damgası” durumuna gelir. Mecazlar, sapmalar ve söz sanatları, üslubun metinde görülen unsurlarıdır. Yazar, bütün bunlara, ku kusuz estetik bir endi eyle ba vurur. Bu endi enin esası, anlatımı

“güzelle tirmek” arzusudur. Edebiyat tarihimizde Ahmet Ha im, Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek, Peyami Safa, Sabahattin Ali, Kemal Tahir, Sait Faik Abasıyanık ve Orhan Pamuk... üslup sahibi yazarlarımızdan sadece birkaçıdır.

Genel dil ile üslup arasındaki ili ki

Mehmet Akif Ersoy da üslup sahibi yazarlarımızdan biridir. stiklal Mar ı’nızın dil ve üslubu, Mehmet Akif’in bütün eserlerindeki dil ve üslubunun içinde yer alır ve onun küçük bir örne ini olu turur.

Edebiyat biliminde bir sanatkârın dil ve üslubunu ara tırmak, ait oldu u milletin genel dilini, eserlerinde kendisine özgü bir tarzda özel olarak nasıl kullandı nı metinlere dayalı olarak saptamak i lemidir. Dil ve üslup ara tırması, edebiyat biliminin en ince, dikkat ve titizlik gerektiren bir çalı ma alanıdır. Dil ve üslup ara tırmacısı, hem genel dili, hem yazarın o genel dilden dev irdi i kelimelerle olu turdu u kendisine özgü dili, incelikleriyle tanıyabilmelidir. Bir sanatkârın üslubu, genel dildeki kelime, tamlama ve cümle gibi gittikçe büyüyen dil birliklerini, eserlerinde kendine özgü bir tarzda kullanması oldu una göre, bir yazarın dil ve üslubunu ara tırmaya kullandı ı kelimelerden ba lamak en uygun yoldur.

Biz burada Mehmet Akif Ersoy’un üslubundan ziyade, o üslubun stiklal Mar ı’na yansıyan bazı özelliklerini göstermekle yetinece iz.

Mehmet Akif, stiklal Mar ı’nı, duygusal bir zaman ve mekânda yazmı tır. Bu duygusallı ın kayna ı, airin mizacı olmasının yanında, devam etmekte olan Millî Mücadele’dir. O, stiklal Mar ı’mızı yazdı ı günlerde cephelerden Ankara’ya gelen her zafer veya yenilgi haberi, büyük bir sevinç veya endi e havası meydana getirmekte ve o hava dalga dalga Ankara’ya, hatta bütün memlekete yayılmaktadır. Bu duygusal hava, genelde zafer – yenilgi, umut – umutsuzluk, iyimserlik – kötümserlik, cesaret – korku kutupları arasında gidip gelmekle beraber, Mehmet Akif’te, Millî Mücadele’nin ba ından sonuna kadar, zafere do ru ilerleyen kesintisiz bir umut çizgisi halinde görülmektedir. Onun umudu, zaferi kazanaca ımıza dair imanı, metnin bu içeri e dayanması, stiklal Mar ı’nın hangi kelimelerle

ba layaca nı, hangi kelimelerle devam edece ini ve sona erece ini, daha do rusu üslubunu adeta belirlemi tir.

stiklal Mar ı, “korkma!” ünlemiyle ba lamı tır. air, bu kelimeyi, sözlükteki temel anlamının dı nda daha dar bir anlamda, “endi e” anlamında kullanmakla, dili, daha ilk kelimedede gerçek bir sanatkâr farklılı ıyla kullanmaya ba lamı tır. “ afak” kelimesi de bunun gibidir. Bu kelimenin birinci ve sonuncu kıtalarda farklı anlamlarda kullanıldı nı gördük. İlk dörtlükteki “yüzen” kelimesi de sözlükteki anlamından çok, metindeki anlamıyla önemlidir. “Al sancak” ile “ocak” arasında bir ili ki kurmak, sancaktaki allı nın sona ermesini, yurttta tüten en son oca nın sönmesi artına dayandırmak, Akif’in, dili yine kendisine özgü bir anlatım biçimiyle kullandı nın göstergeleridir. “Yıldızı parlamak” deyimini, genel dilde daha ziyade ki iler için kullanılır. Akif, bu deyimini burada millet için de kullanmak suretiyle yine bir ki isel tasarrufta bulunmu tur. Bütün bunlar Mehmet Akif’in stiklal Mar ı’mızın daha ilk dörtlü ünde dilimizdeki bazı kelime ve deyimleri, kendine özgü bir ekilde kullanmak suretiyle anlatımı zenginle tirmek, metnin anlamını derinle tirmek, hepsinden daha önemlisi güzelle tirmek suretiyle üslubunun unsurlarını göstermeye ba lamı tır.

İlk dörtlük üzerinde yapılan bu kısa üslup ara tırması, derinle tirilerek bütün dörtlüklerde yapıldı nda, airimizin mar ımızın bütünündeki üslubunun özellikleri ortaya konulabilir. Bu özelliklerin ba nda kelimelerin sözlük anlamlarının yanında mecaz, yan anlam, sapma ve alı ılmamı ba da tırmalar eklinded kullanılmaları gelir. Bunların yanında bazı duygu ve dü ünceler, çe itli imge ve simgelerle anlatılmı tır. Bütün bunlar, edebiyat metinlerindeki anlatımı sanatlı duruma getiren güzel özelliklerdir. Buna göre stiklal Mar ı’mız, hem içerik, hem biçim özellikleriyle tam bir sanat eseridir.

KAYNAKÇA

- Ahmet Vefik Pa a, *Lehçe-i Osmânî*, (hızl. Recep Toparlı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- Aksan, Do an, *Cumhuriyet Döneminden Bugüne iir Çözümlemeleri*, Bilgi Yayınları, Ankara 2003.
- Aksan, Do an, *Anlambilim*, Engin Yayınları, Ankara 2006.
- Akta , erif, *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Akça Yayınları, Ankara, 1998.
- Beyatlı, Yahya Kemal, *Kendi Gök Kubbemiz*, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, stanbul 1967.
- Çantay, Hasan Basri, *Akıfname*, stanbul 1966.
- Düzda , M. Ertu rul, *Mehmet Akif Ersoy*, Kültür Bakanlığı ı Yayınları, Ankara 1988.

- Eri irgil, Emin, “ air Akif ve deali”, Do u, Aktaran: Hilmi Yüceba , *Bütün Cepheleriyle Mehmet Akif*, stanbul 1958.
- E ref Edip, *Mehmet Akif Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları*, Asar-ı İmiye Kütüphanesi Ne riyatı, stanbul 1938.
- leri gazetesini*, 23 Eylül 1338/1922.
- stiklal Mar ı stikbal Mar ı 41 Dize 41 Yorum*, (ed. Hasan Akay, M. Fatih Andı), Hat Yayınevi, stanbul 2010.
- Kaplan, Mehmet, *Edebiyatımızın çinden*, Dergâh Yayınları, stanbul 1978.
- Karakoç, Sezai, *Mehmet Akif*, 4. Baskı, Dirili Yayınları, stanbul 1979.
- Kısakürek, Necip Fazıl, *Çile*, b.d Yayınları, stanbul 1991.
- Kocakaplan, sa, *stiklal Mar ımız ve Mehmet Akif Ersoy*, stanbul 1999.
- Kuntay, Midhat Cemal, *Türk'ün ehnamesinden*, stanbul 1945.
- Kuntay, Midhat Cemal, *Mehmet Akif Ersoy Hayatı – Seciyesi – Sanatı*, Türkiye Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1986.
- Kurto lu, Fevzi, *Türk Bayra ı ve Ay Yıldız*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- Muallim Naci, *Lugat-ı Naci*, (hzl. Kadri Timurta), Ça rı Yayınları, stanbul 1978.
- Nalbanto lu, Muhittin, *stiklal Mar ımızın Tarihi*, Cem Yayınları stanbul 1964.
- Namık Kemal, *Bütün Makaleler-1*, Hazırlayanlar: Nergiz Yılmaz Aydo du - smail Kara, Dergâh Yayınları, stanbul 2005.
- Sarıkoymcu, Ali, *Millî Mücadelede Din Adamları, I, II*, Diyanet leri Ba kanlı ı Yayınları, Ankara 1999.
- Sarıhan, Zeki, *Vatan Türküsü*, Kültür Bakanlı ı Yayınları, Ankara 2000
- emsettin Sami, *Temel Türkçe Sözlük/Kâmûs-ı Türkî*, (hzl. Mertol Tulum vd.), Tercüman Genel Kültür Yayınları, stanbul 1991.
- Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.
- Ziya Gökalp Külliyyatı – 1, iirler ve Halk Masalları*, (hzl. Fevziye Abdullah Tansel, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1977.
- Yüceba , Hilmi, *Bütün Cepheleriyle Mehmet Akif*, stanbul 1958.
- Ziya Gökalp, *Türkçülü ün Esasları*, (hzl. Mehmet Kaplan), MEB Devlet Kitapları, stanbul,1970